

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ФІЛОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН ТА СОЦІАЛЬНИХ
КОМУНІКАЦІЙ

**БІБЛІОПСИХОЛОГІЯ, БІБЛІОПЕДАГОГІКА,
БІБЛІОГРАФІСТИКА, БІБЛІОТЕРАПІЯ В
ОСВІТІ:
теорія і практика**

Збірник тез доповідей I-ї Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції

Мукачево
(27 серпня 2021 року)

УДК 159.9:028.02:37:02:929:37:021(043.2)

Б59

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
Наково-технічною радою Мукачівського державного університету
(Протокол № 1 від 31.08.2021 р.)

Відповідальний за випуск – к. філол. н., доцент, завідувач кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій Прокопович Л.С.

Головний редактор:

Щербан Т. Д. – доктор психологічних наук, професор, ректор МДУ.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Моргун А. В. – декан гуманітарного факультету, кандидат філологічних дисциплін, доцент.
Прокопович Л. С. – кандидат філологічних дисциплін, доцент, завідувач кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій.

Мовчан К. М. – директор Наукової бібліотеки МДУ, старший викладач кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій.

Веремчук О. В. – кандидат педагогічних дисциплін, доцент кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій.

Курило О. Й. – кандидат філологічних дисциплін, доцент кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій.

Попович Н.Ф. – кандидат філологічних дисциплін, доцент кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій.

Бабіля М. В. – провідний бібліограф, асистент кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій.

Б59

Бібліопсихологія, бібліопедагогіка, бібліографістика, бібліотерапія в освіті: теорія і практика: збірник тез доповідей I-ї Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 27 серпня 2021 р. Мукачево / ред. кол.: Т. Д. Щербан (гол.ред.) та ін. – Мукачево: МДУ, 2021. – 69 с.

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕРАПІЇ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Бібліотерапія – це порівняно молода галузь науки, розташована на межі взаємодії між наукою, терапією та мистецтвом. Однак про лікувальну силу слова, книги відомо давно. Так у Єгипті вхід до бібліотеки фараона Рамзеса II (приблизно 1300 р. до н. е.) вінчав напис – «Ліки для душі». Припущення, що слова здатні зцілювати, виражається в старій вірі в магію, відьом і заклинання. Корисний ефект від читання книг був відомий і у Давній Греції та Римі. Аристотель описав у своїй «Поетиці» очищувальну силу поетичних творів і використовував для цього медичний термін «катарсис» – моральне очищення в результаті душевного потрясіння або перенесеного страждання. Однак, перший задокументований факт використання книг з лікувальною метою відносять до 1272 р., коли в одній єгипетській лікарні лікарі використовували читання Корану як одну з частин лікування [1].

Активно лікування книгою практикували церковні бібліотеки, в яких зберігались великі масиви видань релігійного змісту, які приносили віруючим заспокоєння і надію. У середньовічній Європі книги використовували з лікувальною метою також в громадських, медичних та виправних установах. Вважається, що бібліотерапія перебувала під крилом церкви аж до епохи Відродження, допоки література не стала світською і доступною широкому загалу людей. З цього часу і лікарі почали використовувати її з лікувальною метою і уже в XVIII ст. офіційно «прописували» пацієнтам книги – наприклад, англійський лікар Т. Сайденгем, «прописував» своїм хворим популярну в той час книгу Сервантеса «Дон Кіхот» [2]. Київський бібліотекар П. П. Должиков в 1849 р. називає бібліотеку «аптекою для душі» [3].

На початку ХХ ст. і лікарі, і самі пацієнти почали активніше використовувати читання в лікувальних цілях – для відволікання від важких переживань, отримання інформації, зміни стереотипів мислення. Тоді найбільш широке поширення бібліотерапія отримала в Америці. Пов'язано це з тим, що ветерани Першої світової війни важко адаптувалися до життя і потребували підтримки. Та й сам термін «бібліотерапія» ввів в науковий обіг американський есеїст С. Крозерс у 1916 р., коли на сторінках журналу «Atlantic Monthly» використав його для характеристики діяльності шпитальних бібліотек, які намагались допомогти вирішити психічні проблеми ветеранів Першої світової війни з використанням спеціально підібраної літератури [4].

Під час з'їзду Американської Асоціації лікарняних бібліотек було запропоновано тлумачити термін «бібліотерапія» як використання спеціально підбраного для читання матеріалу як терапевтичного засобу в цій сфері медицини і психіатрії з метою вирішення особистих проблем за допомогою спрямованого читання. З 1920 р. ХХ ст. починається інтенсивний розвиток бібліотерапії як лікувального читання – спочатку у лікарняних і санаторних бібліотеках, поєднуючись із досягненнями медицини, особливо психіатрії, у взаємозв'язку з методикою бібліотечної роботи; пізніше – у публічних та шкільних бібліотеках. Згодом була адаптована педагогікою, завдяки чому почала використовуватися у виховних, освітніх, опікунських, виправних закладах [5]. В 1941 р. термін офіційно фіксується в медичному словнику Дорленда (Dorland's Illustrated Medical Dictionary) з визначенням «зайнятість книгами і їх читанням під час лікування нервових хвороб».

Наукове обґрунтування бібліотерапії одержала на початку ХХ ст. Провідну роль в її розвитку відіграли праці З. Фрейда, І. Павлова, В. Бехтерева, К. Платонова, М. Рубакіна та ін. Особливе місце в обґрунтуванні її методів займають праці письменника, бібліографа і просвітителя М. О. Рубакіна, який зазначав, що «три великі сили містяться в книзі – знання, розуміння, настрої». У 1916 р. в Женевському педагогічному інституті Ж.-Ж. Руссо він заснував новий напрям у науці на межі психології і літературознавства – бібліопсихологію.

Важливу роль у розвитку бібліотерапії в Україні відіграв професор І. Вельвовський, який з 1927 р. в психотерапевтичному диспансері, а згодом у Харківському психоневрологічному госпіталі, почав застосовувати бібліотерапію у лікуванні пацієнтів. Потім про бібліотерапію надовго забувають. І лише у 1967 р. з ініціативи І. Вельвовського в базовому санаторії з психотерапії «Березівські мінеральні води» було відкрито перший в СРСР кабінет бібліотерапії. Його очолила бібліограф Агнеса Михайлівна Міллер, яка перетворила бібліотерапію з методики в самостійну наукову дисципліну, що знаходиться на межі бібліотекознавства та психотерапії [6, с. 22]. У 1975 р. вона захистила дисертацію на здобуття вченого ступеня кандидата педагогічних наук за темою «Особливості керівництва читанням хворих в бібліотеках лікувально-профілактичних установ», де виділила основні напрями розробки проблем бібліотерапії: бібліотекознавчий (виховна бібліотерапія), медичний (інституційна бібліотерапія) та психологічний (клінічна бібліотерапія). А. Міллер розробила принципи рекомендацій книг пацієнту з бібліотерапевтичною метою та класифікацію літератури, яка застосовується в клінічних умовах, дослідила використання бібліотерапії в європейських країнах тощо [1].

Починаючи з 1990-х рр. ХХ ст. у світі регулярно оприлюднюються результати вивчення лікувальної сили книг. У бібліотерапевтичних експериментах беруть участь цілі наукові колективи. Група оксфордських вчених досліджувала вплив читання на людський мозок, в результаті чого було виявлено ефект «занурення в книгу»: коли читач уявляв себе на місці персонажа, активувалися ділянки мозку, які в інший час не задіяні. Дослідники з університету Ліверпуля встановили ще один дивовижний факт: читання полегшує страждання від хронічного болю. Ефект книг можна порівняти за дією з популярною нині когнітивною психотерапією. Є і наукові дані про те, що регулярно читання покращує роботу мозку, попереджає хворобу Альцгеймера, допомагає боротися з безсонням і за шість хвилин знижує на дві третини рівень стресу [3].

У 2013 році стартувала бібліотерапевтична програма Національної служби охорони здоров'я Великобританії «Книги за рецептом». Як і у ХVІІІ ст., лікарі стали не просто рекомендувати, а офіційно «призначати» книги з лікувальною метою. Сьогодні за кордоном існують й спеціалізовані організації, наприклад, Асоціація бібліотерапії і прикладної літератури (Association for Bibliotherapy and Applied Literature), американський Бібліотечний відділ охорони здоров'я і реабілітації (Health and Rehabilitative Library Services), Польське бібліотерапевтичне товариство (Polskie Towarzystwo Biblioterapeutyczne) [3].

На даний час бібліотерапія впритул наблизилася до педагогіки. Йдеться не про «лікування книгою», а про виховання за допомогою книг, а також допомогу людині в критичних ситуаціях з метою покращення її психологічного стану. Педагогічний підхід передбачає такі бібліотерапевтичні цілі, як: розвиток духовного світу, креативних здібностей особистості; формування оптимістичного бачення світу, зацікавленості і потреби в читанні, потреби самостійно знаходити власні шляхи розв'язання своїх проблем за допомогою літератури тощо.

Вивчення історії розвитку бібліотерапії в Україні та світі зумовило дійти висновку про важливість та актуальність даної наукової проблематики, розгляд якої потребує зусиль представників різних галузей знань, зокрема: бібліотекознавства, педагогіки, психології, медицини, філології, історії, філософії.

Список використаних джерел

1. Цюра М. А. Роль бібліотерапії в соціально-психологічній адаптації дітей та підлітків у новітніх умовах / М. А. Цюра // Інтегровані комунікації. – 2017. – № 4. – С. 58–64.
2. Вертій Ж. Еволюція бібліотерапії як складової бібліотекознавства [Електронний ресурс] / Ж. Вертій // Наукові праці Національної бібліотеки України ім.

- В. І. Вернадського. – 2011. – Вип. 29. – С. 202–209. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nbnbuimviv_2011_29_23 (03.08.2021).
3. Яковлева Н. С. Возникновение библиотерапии: исторический контекст и социокультурный аспект [Електронний ресурс] / Н. С. Яковлева // МНКО. – 2016. – № 1(56). – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/vozniknovenie-biblioterapii-istoricheskiiy-kontekst-i-sotsiokulturnyy-aspekt> (11.08.2021).
 4. Ковальчук С. П. Книга у подоланні стресових ситуацій сьогодення / С. П. Ковальчук // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Культурологія. – 2015. – Вип. 21(2). – С. 121–126. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrk_2015_21\(2\)_27](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrk_2015_21(2)_27). (10.08.2021).
 5. Бібліотерапія: визначення поняття. Українська бібліотечна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ube.nlu.org.ua/article/%D0%91%D1%96%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BF%D1%96%D1%8F>. (12.08.2021).
 6. Карівець І. Основи бібліотерапевтичної діяльності. Острів безпеки у світі небезпек: на допомогу бібліотерапевту / І. Карівець. – Львів, 2012. – 160 с.

УДК 028.8:615.85:028.02(043.2)

ВЕРЕМЧУК О. В.,
ГАЛУЗІНСЬКИЙ Б. О.,
Мукачівський державний університет

БІБЛІОТЕРАПІЯ ЯК НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК

Бібліотерапія є перспективним напрямом діяльності бібліотек, що займається вивченням впливу спеціально підібраної літератури на стан здоров'я хворої людини.

Термін «бібліотерапія» походить від гр. *biblion* – книга та *therapeia* – терапія, (лікування), тобто дослівно «книголікування» або «лікування за допомогою книги». В Українській бібліотечній енциклопедії термін «бібліотерапія» тлумачиться як: «комплексна наукова дисципліна, що вивчає закономірності смислового та емоційного сприйняття текстів і розробляє методи психологічної корекції особистості за допомогою читання (або прослуховування) спеціально підібраних текстів з книг та інших носіїв інформації. Це міждисциплінарна галузь наукового знання, яка використовує досягнення бібліотекознавства та книгознавства (особливо соціології бібліотечної справи, бібліотечної психології, психології читання), літературознавства (історії літератури та літературної критики), педагогіки, психології і медицини (переважно психіатрії та психотерапії) та ін.» [1].

Бібліотерапія поєднує в собі щонайменше три галузі. Одна належить наукам, котрі вивчають інструментарієм бібліотерапії книгу (книгознавство, літературознавство, бібліографія, бібліотекознавство); інша – наукам про душу

людини, на яку бібліотерапія спрямована (психіатрія, психотерапія, реабілітологія); третя – наукам про читання, що зв'язує перші дві воєдино і забезпечує дієвість бібліотерапії (психологія читання, педагогіка читання) [2; 3].

Наукове обґрунтування бібліотерапії одержала на початку ХХ ст. На її розвиток вплинули праці З. Фрейда, І. Павлова, В. Бехтерева, К. Платонова, М. Рубакіна та ін. Значний внесок для розвитку вітчизняної бібліотерапії здійснила бібліотерапевт А. Міллер.

Інтерес до бібліотерапії як ефективного методу терапевтичного впливу на психічний стан людини цікавить нині як вітчизняних, так зарубіжних теоретиків і практиків з бібліотекознавства, педагогіки, психології, соціальної галузі. Усі вони дотримуються думки, що завданням бібліотерапії є вивчення особливостей читацького сприймання під час хвороби і розробка засобів психологічної корекції за допомогою спеціально підібраної літератури.

Сьогодні науковці з різних галузей знань все частіше у своїх роботах висвітлюють важливу роль бібліотерапії в межах бібліотеки, яка є найдоступнішим для користувачів соціокультурним закладом і має можливість застосовувати різноманітний бібліотерапевтичний інструментарій у процесі обслуговування користувачів [4, с. 42].

Терапевтичний ефект книги досягається не просто за рахунок пізнання в тексті своєї конкретної травмуючої ситуації і типу емоційного відреагування, але і за рахунок формування у читача активної самостійної життєвої позиції, яка допомагає справлятися з проблемами в майбутньому. Іншими словами, за рахунок можливості стати психотерапевтом для самого себе. Фольклор, казкова література знайомить читача зі світоглядом народу. У процесі реалізації терапевтичної функції книги фольклор можна використовувати, працюючи з дітьми для усвідомлення ними основних труднощів, проблем, для поліпшення контакту з батьками й ін. Для бібліотерапевтичних занять, які мають на меті корекцію дитячих і підліткових страхів та ситуативної тривожності, добре підійдуть сучасні літературно-художні казки. Значне місце в бібліотерапії посідає детектив, пригодницька література завдяки цілому ряду своїх особливостей. У детективі конденсуються, висвічуються багато буденних життєвих явищ, що зазвичай залишаються в тіні. Детективний жанр дозволяє приділити значну увагу негативним відчуттям, тренуванню інтуїції, таємничості як способу пізнання дійсності, спонукає читача до сміливості, ризику, винахідливості [5, с. 263].

Сьогодні бібліотерапія є методом арт-терапії, що використовує книгу як одну з форм лікування словом. Завдячуючи їй, до лікування неврозів і соматичних захворювань, на рівні з лікарями-неврологами, залучаються також і

кваліфіковані бібліотечні працівники, які здатні складати програму для читання людей, що страждають на захворювання психіки.

Бібліотерапія дає можливість за допомогою книг, фрагментів книг, аудіо- та відеозаписів здійснювати вплив на проблеми, що виникають у спілкуванні, навчанні, соціалізації, адаптації особистості. Саме тому сучасні бібліотеки намагаються заохочувати користувачів до читання шляхом проведення масових заходів, організації виставок, конкурсів, клубів за інтересами, роботи з внутрішньо переміщеними особами, роботі у віртуальному просторі (сайти, блоги) та багато іншого. Зважаючи на те, що молодь все більше звертається до цифрових технологій, активно спілкуючись в соціальних мережах, бібліотеки намагаються привертати увагу до цифрової книги та популяризувати читання. Адже слово, прочитане з екрану комп'ютера, все одно залишається словом.

Загалом, можливості бібліотерапії доволі широкі, особливо у плані соціально-педагогічного впливу на особистість. Тому бібліотечні фахівці мають бути ознайомлені з основами бібліотерапії і доцільністю застосування цієї технології в обслуговуванні різних категорій читачів. Адже бібліотекар повинен вміти знайти саме ту книгу, яка замінить ліки та стане відкриттям для людини.

Список використаних джерел

1. Бібліотерапія. Українська бібліотечна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ube.nlu.org.ua/article/Бібліотерапія>.
2. Заїчко А. Підготовка майбутніх учителів початкової ланки освіти до формування ключових компетентностей молодших школярів засобами педагогічної бібліотерапії / А. Заїчко // Наукові записки. Серія «Педагогіка». – 2018. – № 2. – С. 52–57.
3. Вертік Ж. Еволюція бібліотерапії як складової бібліотекознавства / Ж. Вертік // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – 2011. – Вип. 29. – С. 202–209.
4. Коржик Н. А. Бібліотерапевтичний інструментарій сучасної публічної бібліотеки / Н. А. Коржик // Вісник Харківської державної академії культури. Серія «Соціальні комунікації». – 2019. – Вип. 54. – С. 41-52.
5. Давидюк М.О. Опанування бібліотерапії як фактор розширення професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів / М.О. Давидюк // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія «Педагогіка і психологія». – 2011. – Вип. 34. – С. 261–264.

ГАСУЛЯК С. Р.,
ПРОКОПОВИЧ Л. С.,
Мукачівський державний університет

ВПЛИВ ТВОРЧОСТІ ІВАНА ФРАНКА НА ЧИТАЧА

Для розвитку сучасної української школи актуальними є педагогічні ідеї Івана Франка щодо завдання школи, змісту навчання, ролі та значення учителя у навчально-виховному процесі, методів навчання та виховання. Важливим є погляди Івана Франка на зміст духовно-морального виховання дітей та молоді. Змісту духовно-морального виховання, естетичного виховання загальнолюдських цінностей у спадщині Івана Франка присвячена низка досліджень. Є. Соловей, зокрема доводить, що Іван Франко справді поєднав гуманність найвищої освіченості й спадкову людяну мудрість селянина [1]. Зміст і чинники виховання досліджувала М. Чепіль [2], гуманістичні ідеї у педагогічній спадщині Івана Франка вивчала і аналізувала Ж. Гушак [3].

Важливими є ідеї Івана Франка щодо духовно-морального виховання молоді. Письменник постійно відчував необхідність звернення до проблем духовності як орієнтації на вищі християнські цінності. Розвиток людини і її сходження до вищого рівня духовності зумовлюється сформованістю і розвиненістю ціннісних орієнтацій, духовних інтересів, потреб, залученню особистості до творчого духовно насиченого життя і діяльності. У багатьох творах, критикуючи тодішню систему освіти, що випускала у світ неосвічених лодарів, неробство, паразитизм, жадобу, жорстокість закликав виховувати людину, якій властиві «внутрішній спокій, сила і ясність переконань, чиста совість і боротьба, вічна боротьба проти темноти, фальші і дармоїдства» [4, т.15, с. 58]. Кожна людина, яка живе у суспільстві, і на кожному кроці з ним пов'язана «мусить виробити в собі певні поняття про життя з людьми, про обходження з ними, то є поняття про життя справедливості, правди, приязні та добра, ці поняття є основою моральності, що є предметом вищої науки – етики. Етика вчить людину жити по-людськи, вона керує завжди всюди її кроками» [4, т.45, с. 39–40]. І. Франко вважав, що коли дитину оточує краса, їй зрозуміла і приваблива, вона впливає на її настрій, схиляє до доброго поведіння. Дітям потрібно дати якомога більше творів мистецтва, навчити розуміти їх зміст, аби краще зрозуміти загальні закони психології для вироблення смаку індивіда. Гуманістична мораль повинна бути одним із основних принципів дитячої літератури. Особливу увагу звертав Іван Франко на значення дитячої літератури для морально виховання молоді. Митець є автором численних творів для дітей.

Багаторічні спостереження над впливом творчості Івана Франка на читача доводять, що його численні казки, вірші оповідання, пробуджують у дітей зацікавлення різними явищами життя, виховують у них високі моральні якості. Він вимагав, щоб кожна книжка для дітей була не тільки цікавою за своїм змістом, але й ідейною. Високохудожня книга прищеплює дітям найкращі почуття та виробляє позитивні риси людського характеру. Письменник розробив різноманітні жанри дитячої літератури: оповідання, казки, пісні, поеми. Його казки та оповідання, як - от : «Без праці», «Коли ще звірі говорили», «Коваль Басим», «Лис Микита» мають повчальний характер, несуть у собі гуманістичну мораль. Така література створює можливості її використання задля виховання національних і загальнолюдських цінностей. Про велике виховне значення дитячої художньої літератури митець писав у статті «Байка про байку», у передмові до казок «Коли ще звірі говорили». Автор наголошував, що через літературу кожна дитина повинна мати змогу розкрити свої творчі здібності, розширити світ своїх захоплень. Та найважливіше значення для морального виховання дітей, особливо молодшого шкільного віку, І. Франко надавав казці, яка входить у життя дитини з раннього віку, супроводжує впродовж всього дитинства і залишається з нею на все життя. Казки, вважав митець, підносять дітям поетичний і багатогранний образ своїх героїв. Моральні поняття (чесність, доброта, справедливість) яскраво виражені в образах героїв, закріплюються у реальному житті, у взаєминах дитини з близькими людьми. Народна казка з її чудовою мовою, простотою викладу й правдою розвиває морально-етичні почуття дитини. В ній втілені основні постулати народної моралі про добро і зло, про совість честь і справедливість. Автор розмірковував, що дітей указці цікавить не вимисел як такий, а специфічна форма його подачі. Як вдало підмітив Іван Франко « ... не тим цікава байка, що говорить неправду, що під лушпиною тої неправди криє звичайну велику правду [4, с. 169]. Аналізуючи доробки Івана Франка про освіту й виховання, Марія Чепіль та Іван Вишнівський зауважують: «Казка зміцнює у дітях оптимістичне сприйняття життя, учить мріяти, і, захоплюючи їхню увагу, будить творчі здібності й устремління. І не тільки пізнає, а й відгукується на події і явища навколишнього світу, виражає своє ставлення до добра і зла» [2, с. 212]. У казці черпаються перші уявлення про справедливість і несправедливість. Найпростіші і водночас найважливіші уявлення про розум і дурість, про хитрість і прямодушність, про добро і зло, про героїзм, про щедрість і скупість формуються у свідомості дитини і визначають її норми поведінки. Більшість казок Івана Франка про тварин, «оскільки вони найбільше відповідають смакові дітей від бдо 12 літ, заставляють їх сміятися і думати, розбуджують їх цікавість та увагу до явищ природи, але не розбуркують

молоду фантазію дивоглядними образами заклятих замків, царів, розбійників, драконів та демонів, не тривожать молодого чуття страшними, страшними трагічними пригодами...». Отже, казки про тварин найбільше імпонують дітворі «адже діти люблять звірів, чують себе близькими до них, розмовляють з ними і розуміють їх: от тим-то оповідання про звірів їм такі цікаві, особливо, коли ті звірі в байці ще починають говорити, думати й поводитися, як люди» – зазначає Іван Франко [4, с. 170].

З огляду на вище сказане, можна стверджувати, що казки Івана Франка є практичним втіленням його поглядів на моральне виховання дітей.

Список використаних джерел

1. Соловей Є. С. Загальнолюдські цінності в системі теоретичних поглядів Івана Франка / Є. С. Соловей // Слово і час. – 1990. – №8. – С.37–42.
2. Чепіль М. «Яка молодь, таке й майбутнє народу». Іван Франко про освіту й виховання: монографія / Марія Чепіль, Роман Вишнівський. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2016. – 420 с.
3. Гушак Ж. М. Гуманізм як основа національного виховання у педагогічному світогляді Івана Франка / Ж. М. Гушак // Творча особистість учителя: Проблеми теорії і практики: збірник наукових праць. – К.: НПУ, 2003. – Вип. 9. – С. 58–65.
4. Франко І.Я. Зібрання творів: У 50-ти т. / І.Я. Франко. – К.: Наук. думка, 1976–1984.

УДК 028.8:615.85(043.2)

КУРИЛО О.Й.,
ПОПОВИЧ Н.Ф.,
Мукачівський державний університет

БІБЛІОТЕРАПІЯ: ПОНЯТТЯ, ЗАВДАННЯ, ОСНОВНІ ЕТАПИ

Сучасний стан розвитку нашого суспільства характеризується швидкими та суттєвими змінами у всіх сферах його життя. З огляду на це, не можуть залишитись поза означених процесів і бібліотеки, які для підтримки своєї конкурентоспроможності в новому інформаційному й соціальному середовищі змушені також чітко реагувати на суспільні запити та освоювати нове для себе поле діяльності.

Бібліотерапія як порівняно молода наука вирізняється ще недостатньою систематизованістю та термінологічною нечіткістю. Чимало фахівців розглядають її на межі бібліотечної справи й медицини. Вона пов'язана із залученням людини до читання на основі синтезування ситуацій обслуговування з метою зміни чи вирішення її особистих проблем. Бібліотерапію науковці розглядають як комплексну наукову дисципліну

(Б.С. Крейденко), як розділ бібліотекознавства (Б.А. Симонов), як напрямок педагогічного читання (Ю.Н. Дрешер) [1, с.9].

В Українській бібліотечній енциклопедії, зокрема, знаходимо таке її трактування: бібліотерапія – комплексна наукова дисципліна, що вивчає закономірності смислового та емоційного сприйняття текстів і розробляє методи психологічної корекції особистості за допомогою читання (або прослуховування) спеціально дібраних текстів із книжок та інших носіїв інформації [3].

За визначенням, запропонованим Ю.Н. Дрешер, бібліотерапія – це наука, спрямована на формування в людини навичок і здібностей протистояти неординарним ситуаціям (хворобам, стресам, депресії тощо), укріплювати силу волі, нарощувати інтелектуальний та освітній рівень [2].

Крім того, у вітчизняній та зарубіжній літературі бібліотерапію розглядають:

- як лікувальний вплив на психіку хворої людини за допомогою читання книг;
- як використання спеціально дібраних інформаційних матеріалів для допоміжного лікувального засобу в медицині та психотерапії.

Але, незважаючи на трактування бібліотерапії, суть визначень одна – керування читанням, що враховує проблеми особистості.

Головними завданнями бібліотерапії є: дати читачеві інформацію про його проблеми й допомогти проникнути в їх сутність; розглянути нові цінності та відношення; сформулювати усвідомлення того, що іншим людям теж траплялись подібні проблеми, й показати, як вони їх вирішували.

Основні етапи бібліотерапії передбачають урахування:

- мотиваційного етапу, до якого входить попередня мотивація до занять та розуміння й прийняття мети;
- основного пізнавального етапу, який включає в себе забезпечення часу для читання, часу на обмірковування та керівництво дискусією чи ведення діалогу.

Отже, бібліотеки, орієнтуючись на інформаційне суспільство, повинні враховувати його вимоги, відповідати їм, розширювати та освоювати нове поле діяльності, яким, зокрема, є на сьогодні бібліотерапія, що дозволить їм зберегти конкурентоспроможність на сучасному ринку праці, а читачеві – допомогти подолати негативні наслідки соціального впливу й сприяти самовдосконаленню.

Список використаних джерел

1. Библиотерапия: методические рекомендации / сост. В.В. Головач. – Мариуполь: МГУ,

2018. – 56 с.
2. Дрешер Ю.Н. Библиотерапия: теория и практика: учеб. пособие / Ю.Н. Дрешер. – Санкт-Петербург: Профессия, 2008. – 272 с.
 3. Українська бібліотечна енциклопедія. Бібліотерапія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ube.nlu.org.ua>.

УДК 159.964.22:028.02:023.4-051(043.2)

КУРИЛО О.Й.,
ПРОКОПОВИЧ Л.С.,
Мукачівський державний університет

БІБЛІОТЕКОТЕРАПІЯ ЯК НАПРЯМОК РОБОТИ СУЧАСНОГО БІБЛІОТЕКАРЯ

Останнім часом питання бібліотерапії в сучасному світі набуває особливої ваги, що пов'язано, зокрема, зі зростаючим обсягом інформації, психологічним навантаженням на людину, несприятливими умовами навколишнього середовища тощо. Тому сьогодні бібліотекотерапію варто розглядати як лікування всіма бібліотечними засобами не лише окремої особистості, але й суспільства, в цілому.

Першопочатки бібліотекотерапії знаходимо ще в період античності, коли стародавні греки асоціювали поняття «книга» з поняттям «душевне здоров'я» і вважали бібліотеки «ліками для душі». Саме в ці історичні періоди закладалися основи для розвитку всебічно розвиненої та гармонійної особистості, базис яких складають вже визначені видатними філософами та мислителями бібліотерапевтичні ідеї – знаходити гармонійне «Я» у Всесвіті за допомогою книги [2, с.66].

Наукове обґрунтування це явище отримало лише на початку ХХ століття. У перекладі з грецької бібліотекотерапія означає «лікування книгою», в основі якої лежить систематичне читання, що призводить до покращення психологічного стану читача. Це спеціальний корекційний вплив на людину за допомогою читання спеціально дібраної літератури з метою нормалізації чи оптимізації її психічного стану [1, с.10]. Метою бібліотерапевтичної роботи сучасного бібліотекаря є: дати читачеві інформацію про його проблеми й допомогти проникнути в їх сутність; розглянути нові цінності та відношення; сформулювати усвідомлення того, що іншим людям теж траплялись подібні проблеми, й показати, як вони їх вирішували.

Чимало фахівців розглядають цю науку на межі бібліотечної справи й медицини. Вона пов'язана із залученням людини до читання на основі

синтезування ситуацій обслуговування з метою зміни чи вирішення її особистих проблем. Бібліотекотерапію науковці розглядають як комплексну наукову дисципліну (Б.С. Крейденко), як розділ бібліотекознавства (Б.А. Симонов), як напрямок педагогічного читання (Ю.Н. Дрешер) [1, с.9]. Бібліотерапевтична практика стає все більш актуальною і до її процесу долучаються як бібліотекарі, так і психотерапевти. У США та Канаді, наприклад, бібліотерапія розглядається через призму медичних наук і цією діяльністю займаються психологи та психотерапевти «в умовах лікарні» [3, с.697].

На ефективність бібліотекотерапії мають вплив багато факторів, зокрема: вдалий підбір потрібної літератури, завдання, принципи й рівні бібліотерапевтичного процесу, правильне застосування основних бібліотерапевтичних методів тощо. Але особливо значимою є робота сучасного бібліотекаря, спрямована на залучення відвідувачів бібліотеки до активного читання. У бібліотечному спілкуванні важливою є як вербальна, так і невербальна комунікація. Адже від уміння бібліотекаря спілкуватися з людьми залежить настрої читача, почуття задоволення, впевненість у своїх силах, бажання все глибше й глибше занурюватися у світ друкованого й електронного слова тощо.

Бібліотекотерапія має свої суттєві переваги, зокрема: розвиває мислення читача, розширює його світогляд, дає естетичну насолоду, зменшує стрес, збільшує словниковий запас, допомагає краще спілкуватися з людьми, надає впевненості, робить людину молодшою, творчою, покращує настрої, концентрацію уваги, сон, навчає бути людяними, розвиває кращі моральні якості та інше. Це, по суті, можна сказати, найуніверсальніший і найпростіший спосіб розваг, а також важлива складова духовного та культурного розвитку.

Таким чином, переорієнтація книгозбірень на бібліотекотерапевтичний напрямок, що відповідає потребам читачів, дозволить, у свою чергу, підвищити престиж бібліотек як соціальних інститутів, спроможних допомогти людині скоректувати негативні наслідки соціальних та особистих змін, досягти гармонійного самовдосконалення особистості.

Список використаних джерел

1. Библиотерапия: методические рекомендации / сост. В.В. Головач. – Мариуполь: МГУ, 2018. – 56 с.
2. Заїчко А. С. Бібліотерапія в освіті [Електронний ресурс] / А. С. Заїчко // Бібліотека закладу вищої освіти в умовах трансформаційних змін: відкрита наука, відкритий доступ, цифрова педагогіка: матеріали Всеукр. наук.-практ.конф., Полтава, 20-21 вересня 2018 р. – Полтава: ПНПУ імені В.Г.Короленка. – С. 66-70. – Режим доступу: <http://www.dspace.pnpu.edu.ua>.

3. Трофимова Р. Трактовки библиотерапии / Р. Трофимова // Мир науки, культуры, образования. – Горно-Алтайск, 2007. – № 1. – С. 69-72.

УДК 159.9:81:615.8

МАРЦЕНЮК М.О.,
Мукачівський державний університет

*ПСИХОЛОГІЧНІ ТА КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ МЕТОДУ
МОВНОЇ ТЕРАПІЇ*

За своєю структурою та правилами мова є одним з найскладніших винаходів людства, проте діти різних народів світу з надзвичайною легкістю в ранньому дитинстві засвоюють її та оволодівають мовленням. Цікаво, що цей процес починається у всіх дітей практично однаково та проходить одні й ті ж самі стадії.

Формування мовлення – процес складний та різнофакторний, до якого залучені ряд складових: центральна нервова система, рухова та емоційно-вольова сфери. Мовлення відіграє виключно важливу роль у формуванні вищих психічних функцій дитини. Дефекти мовлення – це серйозні проблеми в розвитку дитини, в формуванні його вищих психічних функцій, а саме: пам'яті, мислення, логіки, уваги, а також приймає участь в плануванні та регулюванні поведінки дитини, впливає на розвиток особистості в цілому. Дитині з такими особливостями буде важко засвоїти дошкільну підготовку та навчальну програму у школі. В подальшому можливі труднощі в навчанні, порушення читання, письма. Дітям з порушенням мовлення притаманними є: нестійкість інтересів, низька спостережливість, низька мотивація, негативізм, імпульсивність, підвищена дратівливість, невпевненість у собі, агресія та образливість. У таких дітей можуть виникати труднощі при спілкуванні з оточуючи та побудові стосунків з однолітками, що в майбутньому може призвести до проблем в сфері соціальної та професійної адаптації [1; 2].

В сучасній психолого-педагогічній практиці велике коло мовленнєвих проблем і труднощів може корегуватися за допомогою *мовної терапії*. Мовна терапія - це метод, спрямований на покращення мовлення дитини, її здатності розпізнавати мову та покликана усунути такі проблеми, як погана артикуляція окремих звуків, заїкання, фонологічні і голосові розлади.

Мовна терапія допомагає дитині краще виражати себе через вербальне і невербальне мовлення. Основна увага в ній приділяється:

- правильній артикуляції і вільній вимові звуків, слів і речень. Діти, у яких є проблеми з вимовою, як правило, погано вимовляють слова і не можуть вільно розмовляти. Мовна терапія спрямована на розв'язання даної проблеми і допомагає краще вимовляти слова;

- роботі над гучністю мовлення. Часто діти з порушеннями мовлення говорять або занадто тихо, або занадто голосно. Мовна терапія спрямована на те, щоб навчити дитину краще вимовляти слова і регулювати гучність мовлення;

- виразності мовлення, яка досягається за допомогою ілюстрацій, знаків і літер. Дітям, які страждають від порушень мовлення, буває важко спілкуватися не тільки усно, але й письмово. Їм буває важко правильно вживати граматичні конструкції, правильно складати речення та описувати ситуації. Мовна терапія спрямована на те, щоб навчити дитину цього.

1. Мовна терапія необхідна, якщо:

- людям важко зрозуміти, що говорить дитина, оскільки її мовлення нерозбірливе;

- дитині важко вимовляти слова або висловлювати за допомогою слів свої думки;

- дитина заїкається: повторює звуки або склади або вимовляє будь-який звук занадто довго;

- дитина може вимовити тільки одне-два простих слова (наприклад, мама, тато і т. ін.) і не може говорити реченнями з трьох і більше слів;

- дитина не розвиває такі соціальні навички, як дружба і спілкування з однолітками. Вона не може заговорити з іншими дітьми, пограти з ними або взаємодіяти якимось іншим чином.

2. Мовна терапія може бути потрібна для того, щоб навчитися правильно використовувати мову в різних соціальних ситуаціях: заговорити з кимось, завести друзів або попросити про щось іншу людину.

3. Дитині може знадобитися мовна терапія через інвалідність або такі захворювання, як аутизм або порушення слуху, оскільки вони впливають на здатність дитини до спілкування [3].

Для гармонійного розвитку дитини та щоб мінімізувати проблеми розвитку її мовлення, варто при найменших сумнівах звернутися за діагностикою до дитячого невролога, психолога та логопеда.

Отже, мова та мовлення – це найбільш важливі складові нервово-психічного розвитку дитини, становлення яких відбувається протягом перших років життя та в подальшому визначає його якість у всіх наступних вікових періодах та формує її особистість.

Список використаних джерел

1. Визель Т.Г. Основы нейропсихологии / Т.Г. Визель. – М., «Астрель», 2005. – 383 с.
2. Выготский Л.С. Психология развития человека / Л.С. Выготский. – М.: Смысл, 2003. – 1135 с.
3. Мовна терапія для дітей: поради і вправи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://childdevelop.com.ua/articles/develop/9105/>.

УДК 028.6:37(043.2)

МАТВІЙЧУК О. Є.,
Інститут післядипломної освіти
Київський університет імені Бориса Грінченка

*ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО МОДУЛЯ «БІБЛІОТЕЧНА ПЕДАГОГІКА» В
ІНСТИТУТІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА*

Шкільна бібліотека як невід’ємна структурна складова навчального закладу є багатофункціональною установою, ефективність діяльності якої значним чином залежить від особистості бібліотекаря, його творчих підходів до роботи, використання нових форм і методів [1].

Важливим завданням кожного шкільного бібліотекаря є підтримка інтересу до книги, виховання культури читання, залучення школярів до читання, популяризація книги та читання, які є складовими міждисциплінарної галузі «Бібліотечна педагогіка», що вивчає педагогічні основи бібліотечної роботи, проблеми теорії читання, виховання його культури, а також взаємовідносин бібліотекаря і читача. Предметом даної науки є педагогічна аспекти бібліотечної діяльності, базисом – книга, читач [2].

У сучасних пріоритетах виховання читача, особливо в умовах впровадження Нової української школи, стратегії розвитку читання на 2021–2025 роки «Читання як життєва стратегія» актуалізувались питання співпраці вчителя, учня, батьків та бібліотекаря, трансформації діяльності шкільної бібліотеки. Педагогічна діяльність шкільного бібліотекаря є затребуваною для сьогодення, потребує як теоретичного так і практичного осмислення. Проте, варто констатувати, що шкільним бібліотекарям не вистачає знань, щодо методології та методів вивчення читачів, психологічного сприйняття читання, сучасних форм групової та масової роботи бібліотеки. Посилення акцентів на розвиток читання як життєвої практики потребують від шкільних бібліотекарів постійного тримання «руки на пульсі», що безперечно залежить від їх самоосвітньої діяльності та підвищення кваліфікації.

На платформі дистанційного навчання Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка (<http://e-learning.ipro.kubg.edu.ua/>) розміщено три дистанційні модулі з бібліотечної справи: «Безперервна освіта та професійна компетентність шкільного бібліотекаря»; «Бібліотечна педагогіка» та «Бібліотечна майстерність». Зокрема модуль «Бібліотечна педагогіка» складається з основних компонентів: анотації, інформації про викладача, мети курсу та змісту модуля, глосарію, списку рекомендованої літератури та додатків. При успішному виконанні тестових завдань кожен слухач, а це, як правило, бібліотекарі з усіх областей України отримують сертифікат. Кожному, хто проходить цей модуль дистанційно надається кваліфікована консультація від автора курсу в режимі листування електронною поштою та додаткові матеріали з досвіду роботи шкільних бібліотекарів України, які реалізують основні функції бібліотечної педагогіки. Більше півтисячі бібліотекарів зацікавились даною темою та скористались матеріалами модуля, з чого можна зробити висновок про перспективи бібліопедагогіки як галузі бібліотекознавства в освіті.

Список використаних джерел

1. Сучасна шкільна бібліотека: організація роботи: практ. посіб. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; [авт. кол.: Л. М. Бондар, Т. В. Добко, І. Г. Лобановська, О. Є. Матвійчук, І. І. Хемчян та ін.; наук. ред.: Т. В. Добко, О. Є. Матвійчук, І. Г. Лобановська, І. І. Хемчян]. – Київ, 2019. – 359 с. – (Серія „На допомогу професійній самоосвіті працівників освітянських бібліотек).
2. Матвійчук О. Є. Бібліотечна педагогіка / О. Є. Матвійчук // Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка: збірник наукових праць. – 2016. – № 17. – С. 61–65.

УДК [021.2:37.09:028-051]:069(477)(043.2)

МАТВІЙЧУК О.Є.,
Педагогічний музей України

ПОГЛЯД НА БІБЛІОТЕЧНУ ПЕДАГОГІКУ ЯК ОСВІТУ ЧИТАЧА (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ФОНДІВ ПЕДАГОГІЧНОГО МУЗЕЮ УКРАЇНИ)

Кожна бібліотека позиціонує себе як інституцію, яка займається вихованням та освітою своїх читачів. Взаємовідносини бібліотекар-читач (основа бібліотечної педагогіки) є об'єктом досліджень бібліотекознавців, педагогів, психологів майже 100 років підряд. Значні напрацювання, ідеї, плани, концепції українських учених 20–30-х років з цієї проблематики, що відбулися в публікаціях наукових збірників, журналів, не втратили своєї цінності й

актуальності для сучасного бібліотекознавства і бібліографознавства. Сам термін «бібліотечна педагогіка» ввів у науковий обіг Б. Гуцин у журналі «Бібліотекар» (1915 р.), де він сформулював основні ідеї цієї науки, а також професійні вимоги до бібліотекарів, які працюють із дітьми, зокрема навчання процесу свідомого читання [1, с. 26]. Бібліотечну педагогіку бібліотекознавець М. Куфаєв визначив як систему роботи з читання книги. Книгознавець Д. Балака у 20-ті роки ХХ ст. у книзі «Бібліотека в системі сучасної педагогіки», визначаючи об'єкти бібліопедагогіки, стверджував, що мова йде про книгу, читача, організацію книги; про книгу як певне спільне для всіх знаряддя педагогічного процесу в нашому суспільстві; про клієнта, як дорослого, так і дитину – об'єкт цього процесу, і про організацію книг; про найдоцільнішу організацію поєднання книжкових організацій у якісь групи для найбільшого впливу [2, с. 16].

Педагогічний музей України один із найстаріших діючих музеїв, заснований в 1901 році в Києві, більше ста років реалізує свою місію – збереження, вивчення, комплектування фондів, презентацію історії та сучасного стану української освіти та педагогічної думки. У 2015 році наукові співробітники музею започаткували видавничу серію «Бібліофонд Педагогічного музею», мета якої – оприлюднення результатів наукового опрацювання фондів музею у формі каталогів книжкових музейних колекцій. Перший випуск цієї серії присвячено українській рідкісній дитячій книзі, оскільки у фондовому зібранні Педагогічного музею України зберігається справді унікальна колекція творів художньої літератури для дітей, що вийшли у світ наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. [3]. Другий випуск видавничої серії «Бібліофонд Педагогічного Музею», присвячено одному із цікавих, але малодосліджених, а отже, й рідко використовуваних джерел з історії освіти в Україні – «Циркуляру по Киевскому учебному округу». Цей журнал виходив у Києві щомісячно у 1859–1917 рр. Окремо виділено розділ «Бібліотеки при навчальних закладах, народні читальні» [4]. Більш детально із випусками серії «Бібліофонд Педагогічного музею» можна ознайомитись за посиланням <http://pmu.in.ua/books/>.

У фондах Педагогічного музею України представлено цілий ряд журналів, збірників на сторінках яких висвітлюється тема освіти читачів, подаються поради, що розповідати та читати дітям: Вестник воспитания, Народное образование, Советская педагогика, Комуністична освіта, Радянська освіта, Русская школа, Литература в школе, Радянська школа та інші.

Так, Н. Маліновський у журналі «Вестник воспитания» за 1908 рік відзначає важливість книги на селі і роль школи в її розповсюдженні. У статті Н. Коць «До питання про шкільні дитячі бібліотеки», опублікованій в журналі

«Радянська освіта» за 1928 рік, увагу акцентовано на реалізації завдань бібліотечної педагогіки: організації процесу з читачами щодо залучення їх до читання, рекомендується вести читачів шляхом ускладнення форм, свідомого сприйняття художньої та наукової літератури.

Аналіз публікацій засвідчив, що робота з освіти читачів активізувалась у 20-30-тих роках ХХ століття, про що свідчать наступні публікації: Левік С. «До питання про методи роботи шкільних бібліотек» (Радянська школа. –1930. – № 1); Фельдштейн М. «Завдання бібліотечної роботи» (Комуністична освіта. – 1933. – №8); Марковська О. «Робота з читачем» (Комуністична освіта. – 1936. –№ 3). У всіх цих публікаціях наскрізно прослідковується сутність, закони, методи й організація педагогічного процесу, пов'язаного з книгою й через книгу. Саме з розуміння, що якісне виховання та освіту можна забезпечити лише коли з раннього віку вести дитину до читання, впливають і сучасні тенденції та стратегії розвитку бібліопедагогіки як галузі бібліотекознавства в освіті.

Список використаних джерел

1. Матвійчук О. Є. Бібліотечна педагогіка або виховання книжкою / О. Є. Матвійчук // Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського. – 2016. – Вип. 5. – С. 24-30.
2. Балика Д. Библиотека в свете современной педагогики / Д. Балика. – Ленинград, 1926. – 9 с.
3. Колекція «Українська дитяча книга 1885–1923 рр.» Педагогічного музею України: каталог-путівник / НАПН України, Пед. музей України; [уклад.: В. О. Гайдей, О. П. Міхно ; авт. передм. О. Я. Савченко; наук. консультант О. В. Сухомлинська]. – Київ: ПМУ, 2015. – 144 с. – (Серія «Бібліофонд Педагогічного музею»).
4. Циркуляри по Київському навчальному округу у фондах Педагогічного музею України (1874–1917 рр.): каталог-путівник / НАПН України, Пед. музей України; [уклад.: В. О. Гайдей, О. П. Міхно; наук. консультант О. В. Сухомлинська]. – Київ: ПМУ, 2016. – 166 с. – (Серія «Бібліофонд Педагогічного Музею»).

БІБЛІОТЕКА – АПТЕКА ДЛЯ ДУШІ

Ще з давнини людині притаманне прагнення до знань, які реалізуються через книгу. В період Античності стародавні греки називали бібліотеки «аптекою для душі». Книги для населення були малодоступні, але всі прагнули до знань, тому книги переписували вручну, щоб донести їх до людей.

Нажаль, в часи інформаційних технологій Інтернет витіснив книги. Але значення книги для суспільства залишається актуальним. Книга – джерело знань, виховної діяльності. Читання книг – це саме те духовне джерело, яке робить людину всебічно розвиненою. В даних умовах, коли молодь надає перевагу Інтернет, педагогічна бібліотерапія є цілісною системою психолого-педагогічної терапії, яка передбачає виховання особистості за допомогою книг друкованих, сучасних аудіовізуальних матеріалів (відео-та аудіозаписи книг) [1].

Сухомлинський В. зазначав, що тридцять років його роботи в школі переконали його в тому, що книга – велика виховна сила, її могутню силу впливу на думку дитини ніколи не можна перебільшити [2, с. 51-52]. Науковці І. Зайченко, І. Бех, М. Фіцула приділяли значну увагу вивченню ролі та значення книги в навчально-виховному процесі, визначивши її як інструмент, що забезпечує передачу соціального досвіду, сприяє духовному та інтелектуальному збагаченню людини, розвиває моральні і вольові якості. Отже, вибір книг – це досить відповідальний та індивідуальний процес.

Призначення бібліотекаря – здійснювати індивідуальний підбір книг кожному користувачу. Адже кожен читач має індивідуальні потреби, свій внутрішній світ. Індивідуальний підхід до кожного читача допоможе знайти саме ту книгу, яка необхідна читачу, якої він потребує. Лікування книгою – бібліотерапія. Бібліотерапія з'явилась багато років тому. При вході до бібліотеки єгипетського фараона Рамзеса II висіли таблички з надписом «Ліки для душі». Саме такого значення книзі надавали в ті часи. Лікування з допомогою книг застосовувалось в перших бібліотеках Греції, Піфагор поряд з травами і музикою для лікування застосовував літературу.

Незважаючи на те, що з давнини всі розуміли значення книг для духовного розвитку особистості, наукове обґрунтування бібліотерапії з'явилося тільки на початку ХХ ст. Головними цілями бібліотерапії є:

- 1) надати читачу інформацію про проблему;
- 2) допомогти розібратись з проблемою;
- 3) дати зрозуміти, що і інші стикалися з подібною проблемою і є відповідне її рішення.

Бібліотека – база для розвитку особистості, місце для досягнення інформаційної грамотності. Актуальним залишається питання визначення кола читачів з метою ефективної бібліотерапевтичної взаємодії в умовах бібліотеки.

Для більш ефективної роботи в бібліотеці проводяться опитування користувачів, визначення їх інтересів, індивідуальних запитів та потреб в інформаційних ресурсах для підготовки до занять, духовного, інтелектуального розвитку. Підібрати користувачу книгу для душі – головне завдання бібліотечного працівника. В сучасних умовах, в еру інформаційних технологій, також необхідно вміти правильно підібрати формат книги відповідно до запитів читачів, при цьому намагаючись пропагувати друковані видання, адже тихе перелистування сторінок, їх тихе «пошептування» не може замінити ніяка найсучасніша електронна книга!

Список використаних джерел

1. Заїчко А. Бібліотерапія в освіті [Електронний ресурс] / А. Заїчко. – Режим доступу: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/10747/1/%D0%97%D0%B0%D1%97%D1%87%D0%BA%D0%BE.pdf>.
2. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю / В.О. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1988. – С. 51–52.

УДК 929:001.891(0.45)

МОВЧАН К.М.,
ЗВІРИЧ О.,
Мукачівський державний університет

БІБЛІОГРАФІСТИКА – ЗАСІБ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВЦІВ

XX століття – це час біографічного буму, коли минуле осмислюється, оцінюється, порівнюється із сучасним крізь життєписи відомих або менш відомих діячів, що, завдяки своїм життєвим та творчим успіхам, стали символами окремих історичних періодів. Вони уособлюють переломні події розвитку народів і цивілізацій та здійснюють вагомий внесок у розвиток культури, освіти, науки, інших сфер суспільного життя. Зважаючи на розмаїття автобіографічних форм, що з'явилися, його справедливо вважають «століттям біографії», це повною мірою стосується і початку XXI ст. Актуальність

дослідження проблеми формування і розвитку біографістики в Україні в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. зумовлена низкою соціокультурних, освітніх, педагогічних, наукових чинників [1].

Бібліографічні покажчики – це компаси в світі книг та періодичних видань. З допомогою бібліографічних покажчиків розкриваються персоналії, актуальні теми, події.

Інформаційно-бібліографічне забезпечення науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, аспірантів – одне з головних напрямів діяльності бібліотеки університету. Протягом всієї історії бібліографи займались створенням бібліографічних науково-допоміжних, рекомендаційних, персональних покажчиків на допомогу навчальному процесу та науковій діяльності університету. В університетських книгозбірнях створюється величезна кількість бібліографічних покажчиків, які розкривають фонд книгозбірні, наукову діяльність науково-педагогічних працівників, тематику наукових досліджень кафедри, факультету.

В бібліотеках університету створюються персональні покажчики, які розкривають наукову та навчальну діяльність науковця, що дає змогу прослідкувати його діяльність, бібліографію за часи його наукової діяльності. Саме бібліографічний сегмент дозволяє науково-педагогічним працівникам вищих навчальних закладів прослідкувати еволюцію розвитку певної галузі, внесок вчених в її розвиток, що дозволяє опиратись на певні напрацювання і робити нові відкриття.

Персональні бібліографічні покажчики об'єднують бібліографічну інформацію про особу, документи та бібліографічні дані про нього. Покажчики створюються з метою популяризації діяльності вчених, формування іміджу організації, в якій вони працюють, з їх допомогою відображаються фонди бібліотеки.

Бібліографічний покажчик починає формуватись з:

- вибору персони;
- визначення структури покажчика;
- відбір і групування матеріалу;
- бібліографічне редагування;
- створення довідкового апарату;
- оформлення бібліографічного покажчика.

Персональний покажчик включає наступні розділи:

- передмова;
- бібліографічний нарис;
- головні дати життєдіяльності;
- список праць;

- література про життєдіяльність;
- допоміжні покажчики.

З розвитком інформаційного суспільства, традиційні друковані покажчики почали трансформуватися в електронні, які стали більш доступними широкому загалу читачів. Розуміння важливості надання відкритого доступу до персональних покажчиків актуалізує наукові розвідки, присвячені проблематиці організації і забезпечення функціонування репозитаріїв як однієї із найбільш репрезентивних форм представлення результатів наукової діяльності науковців, їх популяризації за рахунок відкритості до широкої громадськості [2].

Список використаних джерел

1. Розман І. І. Українська педагогічна біографістика (друга половина ХХ – початок ХХІ століття): монографія / І.І. Розман. – Ужгород: РІК-У, 2020. – С. 5.
2. Філіппова Н. П. Формування репозитпрію персональних бібліографічних покажчиків / Н. П. Філіппова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2020. – №3. – С. 17.

УДК [028.02:615.85]:159.923(043.2)

МОВЧАН К.М.,
КОЗЛІК Р.,
Мукачівський державний університет

БІБЛІОТЕРАПІЯ – ДУХОВНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

Одним із найважливіших завдань педагогічних закладів освіти є підготовка фахівця, зорієнтованого на особистий духовний розвиток, саморозвиток, самовдосконалення на здобуття фахових компетентностей.

Навчання в університеті – це період розвитку у молодій людині інтелектуальних, духовних можливостей, набуття професійних умінь і навичок. Формування духовного світу особистості студента – важливе і надзвичайно складне питання, яке потребує комплексного й багаторівневого розв'язання [1].

Сучасна теорія і практика духовного розвитку особистості має значні напрацювання, які розкрито в наукових доробках С.Г. Карпейчук, Л.Н. Куликової, П.Н. Осипова, М.Ю. Красовицького, Г.К. Селевка, В.О. Сухомлинського. Але, як показує практика, питання бібліотерапії недостатньо досліджено. Розглядаючи можливості наукової бібліотеки університету як засобу духовного розвитку здобувачів вищої освіти, необхідно відмітити, що великого значення набуває читання, участь студентів у флешмобах, творчих

вечорах, тематичних заходах де студенти проникають в глибину проблеми через книгу.

Сучасна молодь суттєво відрізняється від тих молодих людей, які навчалися 10-20-х роках. Реформи в державі, інформатизація суспільства відобразилися на оцінці цінностей, міжлюдських стосунків. В цих умовах бібліотеки як центри духовного та інтелектуального розвитку особистості виступають важливим засобом духовного розвитку студента, формування гармонійного розвитку особистості. Найефективнішим засобом виховання є книга. Ще з давнини бібліотеку називали «Аптекою для душі» а книгу «Ліками для душі». Читаючи романи, оповідання, читач телепартується в інший вимір, бачить те, що бачить персонаж, торкається того, чого торкається він, вчиться того, чого навчається він. Читати текст хорошого письменника – це не просто розуміти те, що він каже, а вирушати з ним в подорож, з якої ніхто не повертається таким, яким був раніше [2].

Читання, книга – це кращі ліки від стресу, занепокоєння, безсоння. Читаючи ми не тільки розвиваємось духовно, а і інтелектуально. Книга впливає на думки людини, її характер, формує поведінку, допомагає вирішувати проблеми. Для виявлення зацікавленості здобувачів вищої освіти в науковій бібліотеці Мукачівського державного університету проводився аналіз читацького формуляру, який розкриває читацький інтерес. Згідно вподобань читачів підібрано і запропоновано необхідні видання. Для широкого ознайомлення з фондом, наукова бібліотека пропонує своєму читачу книжкові виставки, на яких з допомогою книги розкриваються різноманітні аспекти суспільного життя, студенти приймають активну участь у літературних читаннях, флешмобах, інших виховних заходах.

Отже, говорячи про роль бібліотеки у вихованні молоді, необхідно в першу чергу згадати книгу, читання, роль бібліотекаря у правильному підборі «ліків для душі».

Список використаних джерел

1. Серєда І.В. Духовний розвиток особистості студента засобами самовиховання [Електронний ресурс] / І.В. Серєда // Психолого-педагогічні аспекти формування національної еліти. – Режим доступу: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/12071/1/Elita_2011_28_Sereda_Dukhovnyi.pdf.
2. Бібліотерапія: відпочивання разом з книгою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nubip.edu.ua/node/23427>.

БІБЛІОТЕКИ І БІБЛІОТЕРАПІЯ НА ДОПОМОГУ КОРИСТУВАЧУ

Інтенсивний розвиток соціальних і економічних процесів створив ряд проблем, які вимагають серйозного і всебічного аналізу: безробіття, пандемія, зростання апатії, байдужості до актуальних суспільних проблем. Актуальною стала проблема соціальної підтримки різних соціальних груп і, в першу чергу, молоді.

Серед факторів, що визначають характер і ступінь соціальної підтримки, особливо виділяється інформаційний (бібліотерапія). Теоретичним основам бібліотерапії присвячений ряд наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів Ю. Дрешера, Б. Симонова, В. Крейденко, Н. Назаркіна, А. Міллера, Е. Вроун, А. Михайлова, І. Кукарева, В. Малініна, Д. Робінсона, Х. Ельсера, К. Лак, Е. Стользенберга, Х. Свободова. Наукове обґрунтування бібліотерапії одержала на початку ХХ ст. На її розвиток вплинули праці З. Фрейда, І. Павлова, В. Бехтерева, К. Платонова, М. Рубакіна та ін.

Бібліотерапія виникла давно. Стародавні єгиптяни визначали призначення бібліотеки як «аптеки для душі». Грецькі бібліотеки розглядалися як священні місця, що володіють «лікувальними повноваженнями». Філософи античності, наприклад Піфагор, усвідомлювали, що філософські та інші тексти виконують функції допомоги людині, його душі.

Початок використання читання книг з лікувальною метою відносяться до минулого – ХХ століття, коли бібліотерапія отримала своє теоретичне обґрунтування. Поняття бібліотерапії виникло в 1920-ті роки в США. З'їзд Американської асоціації бібліотек лікарень запровадив новий термін «бібліотерапія», який означав виконання замовлень тих, хто потребує психологічної підтримки, допомоги. Бібліотерапія виникла на стику медицини (психіатрії), психології і бібліотекознавства.

У 1967 році в Харківському санаторії "Березівські мінеральні води" було відкрито перший кабінет бібліотерапії. Ініціював відкриття цього кабінету вчений-психіатр В. З. Вельвовський, який застосовував бібліотерапію для лікування хворих психіатричного профілю. Тоді ж бібліотерапія стала перетворюватися на самостійну наукову дисципліну, яка знаходиться на стику бібліотекознавства та психотерапії [1].

В У 1983 році була створена Міжнародна федерація бібліотечно-поетичної терапії. Сьогодні бібліотерапія використовується педагогами, бібліотекарями та навіть батьками.

Значну роль у визначенні методів бібліотерапії відіграли праці М. Рубакіна. В своїй роботі «Серед книг» він писав: «Три великі сили живуть в книзі: знання, розуміння, настрої».

Що ж саме розуміється під бібліотерапією? Це комплексна діяльність, що забезпечує подолання ряду внутрішніх бар'єрів та передбачає читання, прослуховування книг або спеціально підібраних текстів з інших інформаційних ресурсів з подальшим їхнім аналізом. Це сприяє формуванню стресостійкості до неординарних життєвих ситуацій [2, с.59].

Фахівець, який займається бібліотерапією повинен володіти інтуїцією, знаннями галузей, знати традиції, бути авторитетним, проводити дослідження. Бібліотекар повинен бути готовим до спілкування з будь-якою людиною, до різних ситуацій спілкування.

В Україні бібліотерапія застосовується в публічних, дитячих, шкільних, університетських бібліотеках: укладаються рекомендаційні списки літератури, розробляються методичні матеріали, організуються книжкові виставки, проходять виховні заходи, створюються віртуальні виставки, презентації книг [3].

Отже, бібліотеки надають не тільки послуги та інформаційні матеріали, а й стають центрами своєрідного зняття психологічного стресу, «аптекою для душі», намагаються лікувати книгою, відволікати читача від суворої буденності.

Список використаних джерел

1. Бібліотерапія як напрямок роботи сучасного бібліотекаря [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.cuspu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/804/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D0%A2%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%90..pdf>
2. Борисенко Л.В. Бібліотерапія як нова форма бібліотечних послуг / Л.В. Борисенко // Бібліотека. Книга. Наука: матеріали наукового семінару, Київ, 24–25 квіт. 2018 р. – Київ: Вид. центр КНУКіМ, 2018. – Вип. 1. – С. 59.
3. Бібліотерапія Українська бібліотечна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ube.nlu.org.ua/article/%D0%91%D1%96%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BF%D1%96%D1%8F>

БІБЛІОПЕДАГОГІКА ЧИТАННЯ

Інформатизація суспільства витіснила друковану книгу частково замінивши її електронною. Молоді люди стали менше читати, надаючи перевагу гаджетам. В таких умовах перед педагогом і бібліотечним працівником стоїть питання, чи можна молодих людей змушувати читати, чи буде від такого читання якийсь результат? Можливо необхідні якісь дієві заходи щодо залучення до читання молоді?

Поняття читання багатоаспектне і неоднозначне, це – виховання, засіб впливу на молоду людину. В.О. Сухомлинський писав, що необхідно робити так, щоб книга залишалася і була завжди провідною силою виховання, а читання було найголовнішою духовною потребою людини.

Безумовно, що заставити читати неможливо, тому, що від такого пустого читання не буде ефекту, необхідно «заразити» читанням, заінтригувати читача, зацікавити. Для цього необхідно знати його інтереси, вподобання.

Питання читання молодими людьми є актуальним як для педагогів, так і для бібліотечних працівників. Впливати на читача через книгу – завдання бібліопедагогіки. Необхідно бути одночасно педагогом, психологом, бібліотекарем, щоб визначити, яка книга, якого автора, в яких умовах може позитивно вплинути на молоду людину.

Бібліопедагогіку досліджували провідні педагоги, бібліотекознавці Х. Алчевська, А. Айзенберг, Д. Балкіна, І. Тихомирова [1]. Питання книги і читання відображено у наукових працях В.О. Сухомлинського, який вважає, що успішне навчання залежить від уміння читати, читаючи, молода людина збагачується духовно і інтелектуально. На його переконання, кожна освічена людина всіма своїми здобутками зобов'язана книгам.

Головним завданням бібліопедагогіки є визначення сутності бібліотечної педагогіки, форм впливу на читача, його інтереси, установити класифікацію читачів на певний період часу, проаналізувати організацію забезпечення читача книгами, вивчення здібностей, навиків, коло інтересів користувача. Знайти правильні шляхи педагогічного впливу на читача можна лише тоді, коли знаєш його коло інтересів, відношення до книги, здібності до читання.

Надзвичайно ефективним, важливим і доцільним є метод вивчення читача – аналіз читацького формуляра. Для більш повного і глибокого аналізу використовується анкетування.

У читацькому формулярі реєструється видана література і накопичуються відомості про зміст читання. Але вони, звичайно, обмежені. У формулярі не відбивається незадоволений запит читача та література, якою користується він за межами даної бібліотеки (бере в інших бібліотеках або у знайомих і т.д.). За записами можна встановити, яку літературу читач запитував, а яку брав по рекомендації бібліотекаря, або з книжкової виставки, чи задоволений його попит, чи прочитані взяті книги.

Відомості про формуляр лише частково відображають зміст читання і зовсім не відображають мотивів попиту, цілей і результатів читання, ставлення до прочитаних книг [2].

Отже, без вивчення читачів неможливо якісне їх обслуговування та виховна діяльність. Тому цей напрям має бути правильно організованим.

Список використаних джерел

1. Демчук Н. Синекретична природа теорії бібліопедагогіки та бібліопсихології (компаративістична студія книгознавчих парадигм) / Д. Балкіна, М. Рубакіна // Вісник Львівського університету. Серія «Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології». – 2008. – Вип. 3. – С. 164–175.
2. Вивчення читачів у бібліотеці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukrbukva.net/page.17.21840-Izuchenie-chitatelej-v-biblioteke.html>.

УДК 615.851:82:028.8:615.85(043.2)

МОРГУН А.В.,
Мукачівський державний університет

ТЕРАПЕВТИЧНА КАЗКА ЯК ПРАКТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ СУЧАСНОЇ БІБЛІОТЕРАПІЇ

У різних психотерапевтичних підходах сучасної психотерапії з тією або іншою мірою усвідомлення метафори використовуються як психотерапевтичні прийоми. У широкому значенні під терапією за допомогою метафор можна розуміти застосування в контексті терапевтичної взаємодії історій, що володіють важливою якістю: в них містяться поради або повчальні повідомлення про способи розв'язання якихось специфічних проблем. В них персонаж стикається з певною проблемою і долає складності або перешкоди. Спосіб, за допомогою якого герой історії вирішує свою проблему, в аналогічній ситуації може підказати рішення і іншим людям. Якщо який-небудь конфлікт,

що описується в даній історії, нагадує нам аналогічний з нашого власного життя, розповідь стає для нас більш значущою.

При дослідженні "збірників метафор", таких як міфологія, релігія, література, наукова фантастика, газетні публікації, поп-культура створювалася концепція метафори як багаторівневого джерела розгляду "старих проблем під новим кутом зору". Аналогічні погляди з цього питання багато разів висловлювали відомі філософи і психологи: Е. Фромм в книзі "Забута мова", Дж. Кемпбелл – в книзі "Герої з тисячою облич", В. Беттелхайм - в "Законах магічного", Р. Бендлер, Дж. Гріндер - в "Структурі магії".

Особливе місце в роботі по наданню психологічної допомоги дітям, підліткам та дорослим належать саме терапевтичним казкам та казковим історіям. Терапевтичні казкові історії, зазвичай, пишуться спеціально для певної аудиторії і орієнтовані на конкретні проблеми. Тобто, кожна з них має власну спрямованість і розповідають про певні ситуації, на кшталт тих, в яких часто опиняється людина [6].

Казка - це дивний за силою психологічного впливу засіб роботи з внутрішнім світом дитини або дорослого, могутній інструмент розвитку особистості. Конкретна мова казок відкриває слухачам шлях наочно-образного і наочно-дійового розуміння світу людських відносин. Розуміння і проживання через казку змісту, властивого внутрішньому світу будь - якої особистості, дозволяють людині розпізнати і позначити власні переживання і власні психічні процеси, зрозуміти їхній зміст і важливість кожного з них.

У психологічній практиці до використання казок зверталися відомі науковці: Р.О. Азовцева, Е. Берн, І. В. Вачков, А. В. Гнезділов, І. Герден, В. В. Давидов, Т. Д. Зінкевич - Євстигнеєва, М. К. Особіна, Б. Ельконін, Н. Пезешкіан, Є. Г. Петрова, Ж. Піаже, Д. М. Соколов, М.Л. фон Франц, Е. Фромм, Е. Еріксон, К. Юнг та багато інших.

Перші наукові теорії, присвячені проблемі казкотерапії належать до XVIII століття. Так, І.Г. Герден бачив у казках символічне відображення давніх забутих вірувань. Казка зберігає у своїх надрах сліди найдавнішого язичництва, давніх звичаїв і обрядів. Вивчення атрибутів, тобто сукупності всіх зовнішніх якостей персонажів, що додають казці її яскравість, красу і чарівність, дає можливість наукового тлумачення казки. М. Л. фон Франц вказала, що казка, передана з вуст у вуста, зовсім не обов'язково погіршується, але з тим же успіхом може і покращуватися. Дж. Хіллман вважав казкотерапію як реалізацію вимислів у сфері творчості, що означає творення за допомогою уяви. Людська діяльність, за Дж. Хіллманом, значною мірою належить до сфери риторики творчості, під якою бачиться нездоланна сила уяви, відбита у словах, мистецтві говорити і слухати, писати. В рамках такого підходу казкотерапія

характеризується як психологія душі, що є також і психологією уяви, такою психологією, що спирається на процеси уяви, а не на фізіологію мозку, структуру чи лінгвістику, аналіз поведінки. Це психологія, що визначає існування поетичної основи свідомого розуму. В свій час З. Фройд визначав, що літературна уява реалізується безпосередньо в історичній реальності. К. Юнг вважав, що літературна уява реалізується як у процесі особистісного розвитку людини, так і безпосередньо в самих особистостях. Він відзначав, що образи казок становлять зміст душі, і тому вони єдині дані, що одержали безпосереднє представлення. Все інше - світ, обличчя, тіла - передаються свідомості опосередковано вже за допомогою образу. Ці образи архетипічної фантазії впливають на усе, що б не говорили про світ, інші обличчя і тіла. У сприйняттях, почуттях, думках і вчинках незмінно присутні боги, демони і герої. Ці вигадані особистості визначають, як люди бачать і почуваються; уява структурує все існування [1; 2; 5].

Тож, казкотерапія - це:

- процес утворення зв'язків між казковими подіями і поведінкою в реальному житті: процес перенесення казкових смислів у реальність;
- напрям практичної психології що дозволяє формувати характер дитини, використовуючи для цього ресурси казки;
- терапія середовищем, особливо казковою атмосферою, в якій можуть виявитись риси особистості; щось не реалізоване; те, де може матеріалізуватися мрія, а головне - виникає відчуття захищеності;
- лікування казками: спільне з дитиною відкриття тих знань, які живуть у душі і в цей момент є цілющими;
- одна з проєктивних методик аналізу особистості, один із способів більше дізнатися про себе;
- інтегрована діяльність, у якій дії уявної ситуації пов'язані з реальним спілкуванням, спрямованим на самостійність, активність, творчість, регулювання дитиною власного емоційного стану [6].

Привабливість казки як засобу психологічного впливу в бібліотерапії для дитини та дорослого обумовлена її властивостями:

- відсутність прямих повчань, наочності; події казкової історії логічні, природно витікають одна з одної, що дозволяє дитині засвоювати причинно-наслідкові зв'язки і спиратись на них;
- через образи казки дитина знайомиться з досвідом багатьох поколінь. В казкових сюжетах зустрічаються ситуації і проблеми, які переживає кожна людина (відділення від батьків, життєвий вибір, взаємодопомога, кохання, боротьба добра і зла). Перемога добра забезпечує дитині відчуття психологічної

захищеності. Дитина засвоює, що випробування сприяють внутрішньому зростанню людини;

- відсутність фіксації імені головного героя та місця подій; головний герой – це збірний образ, з яким дитина може ідентифікувати себе;

- цікавий сюжет, наповнений загадками, чарами, неочікуваними перетвореннями героїв забезпечує активне сприйняття і засвоєння інформації [3].

Список використаних джерел

1. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д. Практикум по сказкотерапии / Т. Д. Зинкевич - Евстигнеева. – СПб.: Речь, 2000. – 310 с.
2. Истратова О. Н. Справочник по групповой психокоррекции / О. Н. Истратова, Т. В. Эксакусто. – 2-е изд. – Ростов н/Д: Феникс, 2008. – 443 с.
3. Лабиринт души. Терапевтические сказки / под ред. О. В. Хухлаевой, О. Е. Хухлаева. – 5-е изд. – М.: Академический проект, 2007. – 176 с. – (Руководство практического психолога).
4. Кузікова С. Б. Теорія і практика вікової психокорекції: навч. посібник / С. Б. Кузікова. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2006. – 384 с.
5. Мария-Луиза фон Франц. Психология сказки: Толкование волшебных сказок / пер. с англ. К. Бутырина. – М.: Изд-во «Б.С.К.», 2004. – 260 с.
6. Психотерапевтическая энциклопедия / под ред. Б. Д. Карвасарского. – 2-е изд. – СПб.: Питер, 2000. – 824 с.

УДК 028:02:159.9:378:37.011.3-057.4:02:004(043.2)

ПЛИТУС О. С.,
ВСП «Надвірнянський фаховий коледж
Національного транспортного університету»

«БІБЛІОПСИХОЛОГІЯ» У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ СФЕРИ

У системі вищої бібліотечно-інформаційної освіти професійна діяльність випускника на рівні бакалаврату забезпечується формуванням певних професійних компетенцій, до яких входять, зокрема, здатність підтримувати ділову комунікацію з усіма суб'єктами інформаційного ринку, користувачами, партнерами, органами влади та управління, засобами масової інформації; здатність впроваджувати інноваційні технології виробництва інформаційних продуктів і послуг, підвищення якості інформаційного обслуговування користувачів інформаційних, бібліотечних та архівних установ.

Великий потенціал у формуванні цих компетенцій має включення до варіативної частини освітньої програми дисципліни «Бібліопсихологія».

Засновником і розробником концепції бібліопсихології є М. О. Рубакін, наукові праці якого мають велике значення як джерело і засіб професійної підготовки бібліотечних фахівців. Її зародження відбулося на початку 20-х рр. ХХ ст. у Швейцарії, де жив та працював дослідник. До кінця десятиліття вона стала самостійною галуззю психології за кордоном – у Женеві функціонувала навіть секція бібліопсихології при Інституті Ж.-Ж. Руссо, яка в 1928 р. перетворилась на Міжнародний інститут бібліологічної психології під керівництвом М. О. Рубакіна [1, с. 4].

В Україні у 1920-х – пер. пол. 30-х бібліопсихологія розвивалася у напрямі досліджень психологічних механізмів і процесів читання; вивчення специфіки і розвитку читацьких потреб, інтересів і здібностей; аналізу психологічних аспектів структури тексту тощо. Такі дослідження провадили Д. Балака, Б. Борович, К. Довгань, В. Іванушкін, Л. Коган, Ю. Меженко та ін. [2].

Проте теорію бібліопсихології М. Рубакіна в радянському бібліотекознавстві вважали псевдонаукою майже до кінця 1960-х. Ліквідація бібліопсихології як окремої галузі науки значно уповільнила розвиток досліджень із психології читача та читання.

Відродження інтересу до бібліопсихології у наш час пов'язане з необхідністю використання класичної спадщини бібліотекознавства для визначення ролі книги і бібліотеки в сучасному світі. Теоретичне завдання бібліопсихології полягає у вивченні психологічних механізмів і особливостей взаємодії автора і читача, опосередкованої процесами створення, розповсюдження та споживання творів друку. Практичне завдання полягає в регуляції психологічного механізму взаємодії автора і читача з метою формування і розвитку читацької культури, читацьких здібностей, створення умов для читацького розвитку особистості. Протягом всієї історії бібліопсихології, незважаючи на підйоми і спади, все ж чітко простежується тенденція подальшого розвитку. У бібліопсихології важливо дослідити етіологію читацької поведінки індивіда і соціальних груп, психологічних засобів читацької соціалізації особистості, вплив соціального оточення на читацький розвиток особистості, ефективні методи популяризації книги та читання, вплив виховання на читацьку соціалізацію тощо.

Бібліологічна психологія є інтегративною і комплексною наукою і як будь-яка наука повинна мати: теорію, методологію, історію, технологію та напрямки практичного застосування цього теоретичного знання. Тому, як навчальна дисципліна, бібліопсихологія може містити такі тематичні розділи:

I. Вступ в бібліологічну психологію. 1.1.Бібліопсихологія в системі наукового знання. 1.2. Предмет, завдання і система бібліопсихології. 1.3. Історія бібліопсихології. 1.4. Принципи, категорії і поняття бібліопсихології. 1.5. Методи бібліопсихології.

II. Психологія створення творів друку. 2.1. Вплив особистісних особливостей автора на психологічні аспекти тексту. 2.2. Психологічні механізми створення друкованої продукції.

III. Психологія поширення творів друку. 3.1. Роль соціальних інститутів (бібліотека, книжкові магазини, навчальні заклади тощо) в циркуляції друкованої продукції. 3.2. Психологія популяризації творів друку. 3.3. Психологічні особливості діяльності бібліотекаря. 3.4. Психологія спілкування бібліотекаря і читача.

IV. Психологія споживання творів друку. 4.1. Особистість читача. Тип особистості та тип читача. 4.2. Психологія читацької діяльності. 4.3. Психологічні основи різних видів читання. 4.3. Роль читацької моди в професійному і непрофесійному читанні.

V. Психологія формування особистості як читача. 5.1. Теорія читацького розвитку особистості. 5.2. Етапи і рівні читацького розвитку особистості. 5.3. Особливості вікових етапів розвитку особистості читача. 5.3. Вплив читацького спілкування на читацьку свідомість і читацьку діяльність особистості. 5.6. Роль соціальних інститутів у розвитку читача.

VI. Психологічні методи вивчення читача та читання. 6.1. Методи вивчення читацької спрямованості: читацьких ідеалів, переконань, читацької мотивації, установок, інтересів. 6.2. Методи вивчення читацької діяльності. 6.3. Методи аналізу психологічних аспектів тексту (творів друку).

VII. Психологічні методи впливу на особистість читача. 7.1. Переконавання, навіювання, наслідування в психокорекційній та психотерапевтичній роботі з читачами. 7.2. Бібліотерапія як метод впливу на особистість читача [3].

Список використаних джерел

1. Библиопсихология. Библиопедагогика. Библиотерапия. – Москва: РШБА, 2014. – 272с.
2. Бібліопсихологія. Велика українська енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vue.gov.ua/%D0%91%D1%96%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BE%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F> (дата звернення 25.06.2021).
3. Воробьева К. И. Отечественная библиологическая психология: история, состояние, перспективы: автореф. дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.01 / К. И. Воробьева. – Санкт-Петербург, 1996. – 39 с.

*РОЛЬ ШКІЛЬНИХ БІБЛІОТЕК У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ
В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ*

У структурі загальноосвітніх шкіл діють шкільні бібліотеки, які забезпечують бібліотечне обслуговування учнів у відповідності з навчальними програмами, а також учителів з методики викладання навчальних дисциплін та виховної роботи зі школярами. Вони мають фонди універсального характеру, що формуються з пріоритетом навчально-виховної, довідково-енциклопедичної та художньої літератури. Дослідженню різноманітних проблем шкільних бібліотек присвячено ряд публікацій [1; 2; 3].

У сучасних шкільних бібліотеках багато робиться для того, щоб зберегти наявний книжковий фонд і залучити учнів початкових класів до читання. Адже читання молодших школярів має важливе значення для їхнього подальшого життя в інформаційному суспільстві. Саме читання різноманітних літературних творів допомагає учням сформувати свою індивідуальність.

Шкільні бібліотеки сприяють підвищенню ефективності навчально-виховного процесу в початкових класах. Працівники таких бібліотек виконують довідкову, інформаційну роботу, популяризують бібліотечно-бібліографічні знання серед молодших школярів, організовуючи книжкові виставки, огляди, бібліотечні уроки, надаючи індивідуальні й групові консультації, проводячи бесіди тощо.

Інтегруючи виховні можливості, бібліотека і школа використовують спеціальні форми та методи, здатні активізувати в учнів початкових класів інтерес до читацької діяльності, створити для дітей молодшого шкільного віку атмосферу творчої зацікавленості читанням.

Як відомо, бібліотека – це педагогічна система, яка спрямована на освіту та виховання своїх користувачів. У всіх видах діяльності учнів початкових класів проявляється бібліотечна педагогіка. В її основу покладено основні принципи роботи з книжкою, підручником. Бібліотечна педагогіка реалізується шкільним бібліотекарем під час вибору та рекомендації молодшим читачам книг, які мають важливе пізнавальне та виховне значення.

Сучасні шкільні бібліотеки активно сприяють формуванню та розвитку читацької компетентності учнів початкової школи.

Працівники бібліотек багато роблять для того, щоб підвищити інтерес дітей до читання: упроваджують інноваційні технології, проявляють нові ініціативи, використовують сучасні комп'ютерні засоби тощо.

Важливими завданнями шкільних бібліотекарів є: сприяти тому, щоб діти любили читати книги, формувати в учнів уміння користуватися бібліотекою та її фондами, системою каталогів і картотек, довідковою літературою, тематичними папками, періодичними виданнями.

У шкільних бібліотеках створюється середовище для розвитку читацьких інтересів дітей. Для того, щоб процес розвитку читацьких інтересів учнів початкових класів здійснювався успішно, бібліотекарям необхідно виявити рівень їх сформованості. Для цього використовується діагностика, яка здійснюється за допомогою анкетування. «Анкета є основним засобом опитування та соціологічним документом, що містить структурно-організований набір запитань, кожне з яких пов'язане із завданнями певного дослідження. Цей зв'язок виражається в необхідності отримання інформації, що відображає характеристики досліджуваного об'єкта, зокрема читацьких інтересів» [4, с. 35].

Для дітей молодшого шкільного віку важливими є набутки самостійного позакласного читання. За останні роки видано чимало хрестоматій для позакласного читання учнів початкової школи, які містяться у фондах шкільних бібліотек. Читання є одним з основних джерел отримання дітьми знань. «Сутність читання полягає у своєрідному діалозі між дитиною і книгою. Такий діалог потребує старанності, розумової діяльності. Він сприяє засвоєнню знань і надає незабутніх вражень» [5, с. 166].

Бібліотекарі проводять роботу з молодшими школярами на основі аналізів читання та індивідуальних бесід, обговорень, діалогів, під час яких прагнуть порекомендувати книгу, поговорити про прочитану літературу, поспілкуватися про проблеми, взаємини з однолітками.

Сьогодні у роботі з читачами даної вікової групи особливо важливим є розвиток бібліотерапії. У шкільних бібліотеках відкриваються куточки бібліотерапії й психологічної допомоги, в яких представлені книги, папки з газетними й журнальними публікаціями, інтернет-матеріали з різних проблем. Тут молодші читачі діляться своїми проблемами, переживаннями, отримують поради, рекомендації, відповіді на різноманітні питання.

Спільно з учителями початкових класів шкільні бібліотекарі проводять літературні й музичні дитячі свята, ігри, беруть участь у краєзнавчій роботі.

Працівники шкільних бібліотек формують у дітей ставлення до читання як творчої духовної діяльності.

Отже, шкільні бібліотеки відіграють важливу роль у навчально-виховному процесі в початкових класах. Вони сприяють вихованню й загальному розвитку молодших школярів через залучення їх до читання, популяризацію книги, прищеплення любові до друкованого слова, виховання культури читання, проведення масових заходів тощо.

Список використаних джерел

1. Васильченко М. П. Шкільна бібліотека: пріоритети розвитку / М. П. Васильченко // Інформаційно-культурологічна та мистецька освіта (консенсус, партнерство, стандарти) в контексті Болонського процесу: матеріали наук.-практ. конф., м. Харків, 13-14 груд. 2005 р. / під ред. В. М. Шейка; М. В. Дяченка, С. В. Сищенко. – Харків, 2005. – С. 238-239.
2. Кучерова О. М. Комунікаційна функція шкільних бібліотек як структуроутворюючий елемент освітнього простору / О. М. Кучерова // Культура та інформаційне суспільство XXI століття: матеріали всеукраїнської наук.-теорет. конф. молодих учених, м. Харків, 22-23 квітня 2015 р. / під ред. проф. В. М. Шейка та ін. – Харків: ХДАК, 2015. – С. 191.
3. Кучерова О. М. Організаційно-функціональні трансформації шкільних бібліотек: історико-комунікаційний аспект // О. М. Кучерова // Вісник Харківської державної академії культури: зб. наук. пр. / ред. кол.: В. М. Шейко (відп. ред.) та ін.; за заг. ред. В. М. Шейка. – Харків, 2012. – Вип. 36. – С. 190-202.
4. Попович Н. Ф. Вплив дитячих бібліотек на формування читацьких інтересів дітей молодшого шкільного віку / Н. Ф. Попович, Л. С. Прокопович, О. Й. Курило // Science, research, development: monografia pokonferencyjna. – Belgrade, 2019. – №17. – С. 32-39.
5. Попович Н. Ф. Роль дитячих бібліотек у розвитку читацької самостійності дітей молодшого шкільного віку / Н. Ф. Попович // Міжнародний науковий журнал «Освіта і наука» / ред. кол.: Т.Д. Щербан (гол. ред.); заст. гол. ред.: Jerzy Piwowarski; В.В. Гоблик. – Мукачево-Ченстохова: РВВ МДУ; Академія ім. Я. Длугоша, 2018. – Вип. 24(1). – С. 164-170.

УДК 373.3.015.31-053.5:82-343(043.2)

ПОПОВИЧ Н. Ф.,
Мукачівський державний університет,
БАРАНСЬКА Л. Б.,
Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка

КАЗКОТЕРАПІЯ У РОБОТІ З ДІТЬМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У наш час питання впливу різних видів мистецтва на лікування та реабілітацію дітей з особливими потребами є особливо актуальним.

Бібліотерапія має цілий ряд напрямів та методів діяльності, серед яких виокремлюється казкотерапія. Важливим проблемам казкотерапії присвячено ряд публікацій [1; 2; 3; 4; 5].

Казкотерапія – це терапія особливою казковою атмосферою. Без яскравих народних та літературних казок, які захоплюють свідомість і почуття дітей, неможливо уявити дитячого мислення. Казкові проблеми та способи їх вирішення сприяють лікуванню, реабілітації дітей молодшого шкільного віку після перенесених фізичних чи душевних травм, вихованню у них певних рис характеру, підготовці їх до сприймання навколишнього світу.

Зміст казок часто спонукає читачів до активної діяльності: вирізати, наклеїти, намалювати, прикрасити, відтворити епізод казки за допомогою міміки й жестів. Така активна діяльність дітей з особливими потребами розвиває їх творчі здібності, відволікає від проблем.

Ефективність використання казки у роботі з дітьми молодшого шкільного віку з метою їх лікування, реабілітації в значній мірі залежить від обізнаності педагогів та бібліотекарів з казковими сюжетами та вмінь застосовувати твір як засіб терапевтичного впливу на користувачів. Плануючи використання казок, педагогам і бібліотекарям необхідно визначити їх мораль, які почуття вони виховують, продумати завдання, які сприятимуть розвитку мовлення, мислення, уяви, математичних здібностей, екологічному вихованню тощо.

У казках можна виявити чимало ефективних способів вирішення людських проблем. Відтак, у дітей виникає відчуття спокою та захищеності.

Важливе завдання казкотерапії – збагатити душі дітей добром.

Казкотерапія є корисною у роботі з дітьми молодшого шкільного віку з порушеннями емоційно-вольової сфери та поведінковими проблемами (тривожність, страхи, невпевненість у собі тощо), з порушеннями психофізіологічних функцій (порушення зору, слуху, опорно-рухового апарату), із захворюваннями аутистичного спектра та ін.

Застосування казкотерапії як психотерапії дає змогу дітям подолати власні страхи, надмірну тривожність, попрацювати над виправленням певних рис характеру.

У сучасній казкотерапії застосовуються різні види казок. Зокрема, часто використовуються психотерапевтичні казки, які розкривають глибинний зміст певних подій. Такі казки відрізняються від звичайних тим, що їх вигадують спеціально з урахуванням особливостей дитини. Відтак, головний герой твору схожий на дитину, переживає ті ж проблеми.

Психокорекційні казки призначені для впливу на поведінку дітей. Такі твори застосовують відповідно до віку й проблематики. Створюючи

психокорекційні казки, важливо знати причини порушення дитиною певних поведінкових норм.

У формі дидактичних казок дітям молодшого шкільного віку з особливими потребами можна давати навчальні завдання. Медитативні казки сприяють зняттю психоемоційного напруження, розвитку особистих потенціалів тощо.

Народні та авторські казки характеризуються простотою й дохідливістю розповіді, динамічним розгортанням сюжету, емоційністю, яскравими образами, барвистою мовою. Вони, маючи значну силу впливу на дітей, сприяють формуванню їхніх характерів, високих моральних якостей, розширенню їхнього кругозору. Казками діти молодшого шкільного віку захоплюються як у дитячих бібліотеках, так і в школі, вдома.

Використання казок сприяє розвитку інтелектуальних здібностей дітей, їхніх мовленнєвих та математичних умінь, а також моральному й екологічному вихованню. За допомогою казок бібліотекарі, педагоги, батьки допомагають дітям краще адаптуватися в навколишній дійсності.

Отже, казкотерапія є ефективним методом лікування, реабілітації дітей з особливими потребами, дітей, які зазнали певних фізичних чи душевних травм. Казки допомагають їм відчувати впевненість у тому, що вони зможуть подолати всі труднощі.

Список використаних джерел

1. Коваленко О. Особистість починається з казки... / О. Коваленко // Освіта України. – 2011. – № 73-74. – С. 15.
2. Коваленко О. Реальне життя дітей починається з казки / О. Коваленко // Освіта України. – 2011. – № 79-80. – С. 15.
3. Подоляк Н. Казка, що лікує душі / Н. Подоляк // Дошкільне виховання. – 2009. – № 9. – С. 21-23.
4. Рибчинська О. Особливі діти – особливі умови / О. Рибчинська // Дошкільне виховання. – 2010. – № 3. – С. 28-29.
5. Рубан Н. Здоров'ятворчі та здоров'язберезувальні технології / Н. Рубан // Палітра педагога. – 2010. – № 2. – С. 12-17.

ПОПОВИЧ Н. Ф.
Мукачівський державний університет
СТЕЦИК М. С.
Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка

БІБЛІОТЕРАПІЯ У ДИТЯЧИХ БІБЛІОТЕКАХ

Сьогодні бібліотерапія є перспективним напрямом діяльності дитячих бібліотек, що полягає у вивченні впливу спеціально підібраної літератури на стан здоров'я хворої дитини.

Бібліотерапію було науково обґрунтовано на початку ХХ століття з розвитком психоаналізу. Як терапевтичний засіб її застосовують нині у багатьох країнах світу. Актуальним питанням бібліотерапії присвячено ряд публікацій [1; 2; 3; 4; 5].

Бібліотерапія – галузь діяльності, яка поєднує досягнення у медицині, психології, педагогіці та бібліотечній справі. Її завданнями є вивчення особливостей читацького сприймання під час хвороби та розробка засобів психологічної корекції за допомогою спеціально підібраної літератури. Відтак, книга стає не тільки джерелом знань, а й засобом лікування, реабілітації.

Буває, що дітям важко знайти вихід із кризової ситуації, яка є наслідком душевних або фізичних травм. У таких випадках одним із дієвих засобів лікування, реабілітації є література, правильно підібрана лікарем, психологом та бібліотекарем.

Основу фонду сучасних дитячих бібліотек складає переважно художня, науково-пізнавальна, довідково-енциклопедична та технічна література для дітей, що дає змогу забезпечити різноманітні потреби користувачів. Читаючи літературні твори, дитина, яка перенесла певну травму, забуває про свою трагедію.

У дитячих бібліотеках нині користувачі мають змогу ознайомитися з творами для дітей Т. Шевченка, Л. Глібова, І. Франка, Олени Пчілки, Лесі Українки, Олександра Олеся, П. Тичини, М. Рильського, Остапа Вишні, М. Трублаїні, О. Копиленка, Марійки Підгірянки, М. Познанської, Н. Забіли, О. Іваненко, А. Малишка, Ю. Збанацького, М. Стельмаха, П. Воронька, В. Симоненка, Д. Павличка, Л. Костенко, І. Драча, М. Вінграновського, Григора Тютюнника, В. Близнеця, Є. Гуцала, Д. Білоуса, В. Сухомлинського, В. Нестайка, Т. Коломієць, Грицька Бойка, О. Буценя, А. Костецького, В. Лучука, Д. Чередниченка, А. Качана, М. Слабошпицького, В. Скуратівського, В. Скомаровського, А. М'ястківського, Ю. Ярмиша,

М. Сингаївського, І. Калинця, І. Жиленко, В. Ладижця, С. Жупанина, Г. Малик, Л. Повх та ін.

Читання художніх творів, в яких розкривається внутрішній світ людей, описуються їхні переживання, думки, мрії, розширює життєвий досвід дітей, допомагає їм усвідомити моральні цінності, норми поведінки, які підтримуються в суспільстві.

Осмислення змісту багатьох художніх творів, у яких письменники змальовують почуття і вчинки дійових осіб, викликає у дітей глибоке співпереживання, що є своєрідним особистісним засобом пізнання дійсності, а також дозволяє їм зрозуміти внутрішній світ інших людей.

У філософії пізнання виокремлюється почуттєвий досвід людини. Саме такий досвід є початком розвитку особистості. У сфері мистецтва він є визначальним.

Важливою характеристикою змісту читання є широкий жанровий діапазон творів для дітей: малі форми усної народної творчості (загадки, скоромовки, прислів'я, приказки, ігри, казки, легенди, притчі), літературні казки, вірші, байки, оповідання, повісті, п'єси тощо.

Адаптаційна програма бібліотерапії, крім читання книг, може також складатися із самостійної письмової творчості дітей. Коли дитина вже є не пасивним спостерігачем, а самостійним автором, що допомагає їй позбутися певних комплексів.

Важливо залучити дітей до систематичного читання, допомогти їм адаптуватися у колективі, створити для них умови для змістовного проведення дозвілля.

Бібліотерапія спрямована на формування у дитини навичок і здатності протистояти неординарним ситуаціям (хворобам, стресам, депресіям та ін.), зміцнювати силу волі, підвищувати інтелектуальний рівень.

Особливо важливою є роль психолога у шкільній бібліотеці. Адже він є знавцем мотивації поведінки особистості. Психолог допомагає вибрати необхідні форми та методи, використати різноманітні психологічні концепції, методики, щоб зацікавити читачів вчинками героїв книжок, а також показати на прикладах з літератури, як треба поводитися в подібних ситуаціях у реальному житті.

Отже, за допомогою книг можна досягнути необхідного терапевтичного впливу на дітей. Лише спільними зусиллями лікарів, реабілітологів, психологів та бібліотекарів можна підібрати ту літературу, яка сприятиме лікуванню та реабілітації читачів.

Список використаних джерел

1. Ашаренкова Н. Обслуговування користувачів з особливими потребами в публічних бібліотеках. Послуги, що стають реальністю для України / Н. Ашаренкова // Бібліотечна планета. – 2006. – № 1. – С. 7-11.
2. Бабюк О. Інтеграція навчально-виховного і корекційного процесів у початковій школі / О. Бабюк, Т. Колос, І. Сапожко та ін. // Початкова освіта (Шкільний світ). – 2011. – № 25 (липень). – С. 2-23.
3. Батова Г. Роль шкільної бібліотеки щодо формування здорового способу життя / Г. Батова // Основи здоров'я. – 2011. – № 8. – С. 5-10.
4. Гичка І. І. Книжка – лікар / І. І. Гичка // Шкільна бібліотека. – 2012. – № 1. – С. 90.
5. Матвійчик О. Методика бібліотечної роботи з учнями, які мають обмежені фізичні можливості / О. Матвійчик // Шкільна бібліотека плюс. – 2005. – № 9 (травень). – С. 2-5.

УДК 027.21:028.5(043.2)

ПОСТЕЛЬЖУК О. М.,
Відокремлений структурний підрозділ
ЗВО "Відкритий міжнародний університет
розвитку людини "Україна", Дубенська філія

РОЛЬ ШКІЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРИ ЧИТАННЯ УЧНІВ

Висока якість освіти неможлива без високого рівня інформаційної культури, як учнів, так і вчителів. Нині в Україні відбувається реформування системи освіти та виховання учнів, зорієнтованих на входження у світовий процес.

Згідно з чинним Законом України «Про освіту» прийнятого у 2017 році, «Метою освіти всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей» [1]. Реформи в освітньому процесі супроводжуються істотними змінами в педагогічній теорії та практиці навчально-виховного процесу, зміна освітньої та виховної роботи.

Формування змісту нової освіти не можливо без сучасної книгозбірні як інформаційного центру. Адже, сьогодні шкільна бібліотека – це не лише зібрання книг, а й духовний осередок, скарбниця культурно-історичної пам'яті як регіону, так і країни в цілому, центр для саморозвитку, творчих зустрічей, ресурсний осередок і експериментальний майданчик для учнів та вчителів тощо.

Шкільна книгозбірня покликана формувати інформаційну культуру школярів й педагогів, сприяти стимулюванню інтересу школярів до читання та

здатності до самостійного навчання, допомагати у навчанні працювати з документами на різних носіях інформації та медіаграмотності. Реалізація цих завдань потребує від шкільних бібліотекарів уміння визначати пріоритети в роботі. З огляду на це набуває особливої актуальності вивчення досвіду шкільних бібліотек щодо розвитку в учнів інтересу до читання та формування морально-духовної й творчої особистості.

Мета дослідження – роль шкільної бібліотеки у формуванні культури читання учнів на прикладі бібліотечно-інформаційного центру Дубенської гімназії № 2.

Окремі аспекти досліджуваної проблеми уже перебували в колі наукових інтересів видатних українських та іноземних учених. Так, суттєво вплинули на розвиток читацької культури школярів дослідження відомих педагогів та психологів В. Сухомлинського, Л. Жабицької, К. Ушинського, А. Макаренка, П. Каптерєва, П. Блонського, Л. Виготського, Д. Ельконіна, С. Рубінштейна, О. Леонтьєва, О. Никифорової, Р. Бамбергера, Л. Беленької та інших.

Роль шкільної книгозбірні в системі бібліотек та її місце в системі бібліотечно-інформаційного обслуговування висвітлювали такі вчені: Г. Г. Бородіна, Л. В. Гільманова, Л. М. Заліток, Н. С. Егорова, О. К. Громова, О. М. Кучерова, О. Матвійчук, В. П. Мозгова, П. Рогова та ін.

Проте не дослідженим залишається роль шкільної книгозбірні у розвитку любові до читання, формуванні культури читання та, відповідно, вихованню особистості сучасних учнів в умовах інформатизації й глобалізації суспільства.

Вважаємо, що традиційна модель шкільної книгозбірні нездатна якісно вирішувати завдання сучасної освіти. Перш за все тому, що у формуванні її фондів порушено надзвичайно важливий принцип актуальності й сучасної інформативності наявних документів. Обсяг фондів оновлюється несвоєчасно, включає багато застарілої літератури. Тому для належного виконання ключових завдань шкільній бібліотеці необхідно змінити вектор своєї діяльності та працювати в напрямі діджиталізації, цифрової трансформації книгозбірні, персоналізації обслуговування користувачів, використання інформаційних технологій в бібліотечній діяльності для зацікавлення школярів та залучення їх до читання.

Аналіз діяльності бібліотечно-інформаційного центру (далі БІЦ) Дубенської гімназії № 2, дозволяє зробити висновок, що в процесі бібліотечно-інформаційного обслуговування читачів і популяризації читання використовуються як індивідуальні, так і масові форми обслуговування. Серед

індивідуальних форм переважають такі: вивчення читацьких інтересів, бесіди, формування адресних списків рекомендованої літератури.

З огляду специфіки шкільних бібліотек важливе значення мають бесіди, що забезпечують безпосередній контакт бібліотекаря і читачем, урахування його інтересів і вікових особливостей. Серед бесід розрізняють бесіди про рекомендовану літературу, про прочитані книги, бібліотеку та інформаційні ресурси. Бесіда у процесі запису до бібліотеки дає можливість зібрати відомості про учня, що бажає стати читачем бібліотеки. Під час цієї бесіди його знайомлять з правилами користування, можливостями та ресурсами бібліотеки, вивчають культуру читання того, хто записується [2].

Крім індивідуального обслуговування у бібліотеці практикують та широко використовують комплексні інформаційні заходи, як традиційні, так і новітні, що пробуджують читацький інтерес та формують виховання культури читання й розширення кругозору. Залишаються популярними в бібліотеці традиційні дискусійні методи масової роботи: конференції, обговорення, диспути, літературні суди і т. ін. Кожний захід, що проводиться в бібліотеці, цікавий та по своєму особливий. Проте спробуємо висвітлити хоча б невеличку частинку того, що готує БЦ і з чим ми ознайомилися.

Серед наочних форм популяризації книги найважливіше місце посідає традиційні книжкові виставки та віртуальні, які представлені на сайті гімназії. Відвідувачі віртуальної виставки можуть отримати повну інформацію за темою, що їх цікавить, без поспіху, часових або географічних обмежень і витрат, супутніх традиційним виставкам, наочно ознайомитися з інформаційним ресурсом та одержати іншу додаткову інформацію. Це, безумовно, сприятиме зверненню користувачів до ресурсів книгозбірні, більш активному її відвідуванню. Зокрема, сторінка сайту БЦ гімназії дає можливість відвідувачам ознайомитися з виставкою-презентацією додаткового пізнавального матеріалу для учнів 5-6 класів «Допитливим і кмітливим», та для учнів 7-х класів виставкою-презентацією навчальних посібників серії «Шкільна бібліотека», рекомендованими списками творів з української літератури для ЗНО, списками підручників, які можна знайти та почитати в електронному варіанті та багато ін.

Важливим методом виховання любові до книги є проведення бібліографічних уроків, під час проведення яких в учнів формуються свідоме і зацікавлене ставлення до книги, потреби в систематичному читанні, вироблення навичок самостійного вибору книги для читання та їхнього пошуку, вмінь правильно читати науково-пізнавальну і науково-популярну, критичну літературу, користуватися довідковими виданнями й періодикою, а також, що найважливіше, застосовувати здобуті знання та вміння.

Одним із перспективних напрямів роботи бібліотекаря з читачами стали навчально-видові бібліотечні уроки з елементами гри. Так на бібліотечному уроці «Буктрейлер, буктюб і не тільки... Реклама книги по-новому» учні переглядали короткі відеоролики на книги, в яких цікаво й змістовно розповідається про книги використовуючи інформаційні технології. Зауважимо, що навчально-видові бібліотечні уроки проведені з використанням музики, анімації, не тільки викликають неабияку зацікавленість в учнів, але слугують засвоєнню матеріалу, правил і алгоритму пошуку інформації, дають можливість школярам закріпити одержані знання, підвищують рівень інформаційної грамотності.

Також поживленню інтересу до читання сприяють творчі зустрічі з місцевими поетами, письменниками, істориками, митцями. Так були проведені зустрічі та прем'єри книг, зокрема, з поетесою Валентиною Люліч «Запаролені», Любов'ю Пшеничною «У сьайві соняхів», Соломією Любисток (Галина Мосійчук) «На крилах любові» та Тарасом Микітчаком «Долина єдиної Дороги» та ін.

Отже, на сучасному етапі розвитку шкільних бібліотек для роботи з користувачами широко використовують як традиційні, так й інноваційні форми. Вони дозволяють залучити більшу кількість школярів до заходів у бібліотеці, виховують повагу до духовних надбань людства, допомагають модернізувати діяльність книгозбірні, залучити більшість читачів до читання, сприяти їхньому творчому розвитку.

Список використаних джерел

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII // Голос України. – 2017. – № 178-179. – С. 10–22.
2. Хазанович Н. М. Інформаційно-бібліографічне обслуговування користувачів [Електронний ресурс] / Н. М. Хазанович // Шкільна бібліотека в навчально-виховному процесі: збірник статей із досвіду роботи бібліотекарів ЗНЗ м. Києва. – Київ: Київ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2012. – Режим доступу: http://www.ippo.org.ua/files/%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/%D0%9E%D0%A1%D0%A2%D0%90%D0%9D%D0%9D%D0%86%D0%9D%D0%9E%D0%92%D0%98%D0%9D%D0%98_2010/0613/4.doc (12.08.2021).

СЕМЕНЧУК В. В.,
ПРОКОПОВИЧ Л. С.,
Мукачівський державний університет

*ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ВПЛИВ ЕЛЕКТРОННИХ КНИГОЗБІРЕНЬ В УКРАЇНІ ТА
ЗА КОРДОНОМ В СУЧАСНОМУ МЕДІА ПРОСТОРИ*

Останніми роками розробки та дослідження в галузі електронних книгозбірень стали одним з актуальних і дуже привабливих напрямів розвитку інформаційних систем. Чисельними дослідницькими проектами й реалізацією конкретних електронних книгозбірень займаються фахівці різного профілю. Питання нормативного регулювання діяльності електронних книгозбірень сьогодні вивчено не достатньо. Особливу увагу варто приділити питанням нормативно-правового регулювання діяльності медіатек, як різновиду сучасних бібліотек.

Щодо аналізу міжнародного досвіду, то він показав яскраві приклади створення і функціонування електронних бібліотек за кордоном.

«Bibliomania» – це найкращий портал літератури в Інтернеті. Він виграв численні нагороди, серед яких журнал Forbes проголосував за один із 300 найкращих веб-сайтів у світі та двічі проголосував за 100 найкращих веб-сайтів Великобританії. «Bibliomania» – освітній ресурс із повним текстом класичної світової літератури та важливими нехудожніми текстами, підкріпленими великим довідковим розділом. Навчальні посібники надають найкращі результати сучасного академічного аналізу, а журнал WellRed – найкращі в сучасних оглядах, статтях та інтерв'ю [1].

Одну із найпотужніших медіатек Європи створено у Вроцлаві. За статистикою її відвідувачі – особи віком від 25 до 44 років (в Європі до цієї вікової категорії належать і студенти). У цій медіа теці є великий каталог DVD, музичних компакт-дисків, аудіокниг, настільних ігор та електронних освітніх програм. Також забезпечено вільний доступ до інтернету, зокрема до популярної електронної бази даних книг Ibuków. Цікавою особливістю Вроцлавської медіатеки є сучасний інтер'єр. Це приємний простір для обміну ідеями та думками між молодими людьми. Тут вони можуть працювати над важливими проектами та розширювати свій світогляд.

Мультимедійні осередки дедалі частіше з'являються не лише в межах ЄС, США та Канади, а й на пострадянському просторі, у країнах, які лише подали заявку на членство в Євросоюзі. Один із чудових прикладів – медіатека у Тбілісі (Грузія). Принципової різниці між мультимедійним простором Грузії

та ЄС нема. Є лише ментальні особливості. Медіатека розташувалась у гарній парковій зоні. Тут зібрано сучасні видання в різних цифрових форматах. Інвестори планують розширювати зону медіатек у місті, аби кожен житель міг обрати зручну локацію [4].

Навесні 2003 р. у французькому Реймсі, поряд з всесвітньо відомим Реймським собором, було відкрито ще одну медіатеку. У 2007 р. їй присвоїли ім'я Жана Фалала, мера Реймса. Медіатека Жана Фалала – це один із дванадцяти національних проєктів, відібраних Міністерством культури та комунікацій у рамках Програми регіональних муніципальних бібліотек Франції. Одночасно бібліотеку можуть відвідувати близько 700 користувачів. Одному читачеві одночасно видається до 15-ти документів, зокрема періодичні видання, CD і DVD.

Водночас в італійському Мілані у 2003 р. відкрили Медіатеку св. Терези (у рамках спільної програми Міністерства культурного надбання та культурної діяльності Італії). Нині це одна із найважливіших точок доступу до цифрових інформаційних ресурсів, що стосуються культури цієї країни. Медіатека розташована в колишній церкві св. Терези. Тут міститься інформація з понад 100 баз даних (мережеві, CD та DVD) у галузі літератури, мистецтва, музики, природничих і суспільних наук. Весь фонд медіатеки доступний для перегляду безкоштовно [3].

Для забезпечення успішного переходу вітчизняних бібліотек на використання нових національних стандартів України, гармонізованих із міжнародними нормативними документами, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського ініціювала створення міжвідомчої робочої групи, до складу якої увійшли фахівці провідних бібліотек різних систем і відомств. З 01.09.2016 р. набули чинності нові національні стандарти України, зокрема ДСТУ ISO 16439:2016 (ISO 16439:2014, IDT) «Information and documentation – Methods and procedures for assessing the impact of libraries. Інформація та документація. Методи та процедури оцінювання впливу бібліотек». Цей міжнародний стандарт розроблений з метою стратегічного планування та менеджменту якості бібліотек; для полегшення порівняння бібліотечного впливу в часі між бібліотеками подібного типу і призначення; для підвищення цінності бібліотек для навчання і наукових досліджень, освіти та культури, соціального та економічного життя; для підтримки політичних рішень щодо стратегічних цілей бібліотек.

Визначення термінів, понять, методик збирання статистичних даних подано в ДСТУ ISO 2789:2016 (ISO 2789:2013, IDT) «Information and documentation – International library statistics. Інформація та документація. Міжнародна бібліотечна статистика». На основі кількісних

показників діяльності бібліотеки розробляється система статистичних показників з оцінювання якості послуг та економічної ефективності виконуваних робіт, які зафіксовано в міжнародному стандарті ДСТУ ISO 11620:2016 (ISO 11620:2014, IDT) «Information and documentation – Library performance indicators. Інформація та документація. Показники функціонування бібліотек». Систему статистичних показників бібліотеки мають вибудовувати на основі комплексного збалансованого та інтегрального підходів у тісному взаємозв'язку кількісних та відносних показників, з урахуванням місії, поточних та стратегічних завдань бібліотеки [2].

Дослідження впливу бібліотек на особу, за ДСТУ ISO 16439:2016, може виявити такі позитивні результати як зміна навичок і компетенцій, зміни у відносинах і поведінці, успіх у навчанні чи кар'єрі. Наприклад, бібліотечні послуги можуть сприяти успіху в наукових дослідженнях, навчанні або в своїй професії. У всіх цих сферах можливі такі результати: заощаджений час у пошуку інформації; вдосконалення дослідницьких навичок і критичного мислення; вміння вибирати релевантну інформацію; кращі можливості для кар'єрного зростання за рахунок підвищення інформаційної грамотності. Через вплив на окремих осіб або групи, сфера впливу бібліотеки може поширюватися на установу або спільноту (наприклад університет, громада, регіон). Ці впливи сприятимуть позитивній ролі бібліотеки в установі чи спільноті; збільшенню інституційного фінансування, дослідницьких грантів, донорів; залученню кращих дослідників, викладачів, науковців, студентів; залученню інших науково-дослідних установ, підприємств, неурядових організацій, нових груп населення [3].

Соціальним впливом бібліотек, згідно зі стандартом ДСТУ ISO 16439:2016, є вплив діяльності бібліотеки на населення навколишньої спільноти або суспільство в цілому. Бібліотеки допомагають соціальній інтеграції та соціальній згуртованості, а саме: сприяють адаптації маргінальних груп та особам з особливими потребами; зміцнюють зв'язки між людьми і групами та підтримують міжкультурну комунікацію і розуміння між генераціями. Надаючи доступ до політичної, соціальної, наукової, економічної, культурної та правової інформації, бібліотеки допомагають людині здійснювати усвідомлений вибір у політичному і громадському житті. Бібліотеки відіграють ключову роль щодо надання кожному можливості підвищувати свій освітній рівень та навчатися упродовж усього життя, а також сприяють розвитку місцевої культури та популяризації історії за допомогою виставок та інших соціокультурних заходів, надають інформацію про місцеві спільноти. Таким чином, вони позитивно впливають на громадянську свідомість та ідентичність спільнот. Особливої

значущості набуває соціальний вплив, який здійснюють бібліотеки щодо майбутніх поколінь, зберігаючи документальну та культурну спадщину.

Список використаних джерел

1. Bibliomania [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bibliomania.com/>.
2. Державна бібліотека України для юнацтва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.4uth.gov.ua/index.htm>
3. Воловенко Т. Реферативна база даних як інформаційний ресурс бібліотеки / Т. Воловенко // Бібліотечний вісник. – 2015. – № 4. – С. 3-7.
4. Копняк К.В. Роль електронної бібліотеки в інформаційно-освітньому середовищі ВНЗ / К.В. Копняк // Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України: збірник наукових праць V Міжнародної науково-практичної конференції. – С. 45-54.

УДК: 378.011.3-051:784:316.7(043.2)

СИМОНЯН В.В.,
Мукачівський державний університет

ЕТНОКУЛЬТУРА І КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ВОКАЛУ У КОНТЕКСТІ ОСВІТИ І БІБЛІОПЕДАГОГІКИ

Проблема етнокультурної компетентності особистості, зокрема майбутнього викладача вокалу, є актуальною не тільки у науковому просторі, але й у просторі педагогічної практики мистецької освіти. Питання етнокультури цікавила багатьох дослідників, серед яких О.Комаровська, Н. Коршунова, Л. Куненко, О. Отич, А. Панькін, Ю. Руденко, А.Садохін, С. Федоров, О. Хоружа, Л. Яновська. Висвітлюється вона і у публікаціях О. Гуренко, Т. Дятленко, Н. Лисенко, Г. Лозко, Т. Фопель.

Лозко Г. розглядає етнокультурну компетентність в аспекті фахової діяльності викладача, який має враховувати специфічні ментальні риси українців і водночас дбати про створення психологічно комфортної атмосфери для учнів інших національностей. Схожу думку простежуємо у Т.Дятленко, яка порівнює етнокультурну компетентність з повагою до національної історії, культури, з виявленням ціннісного ставлення до неї, з прагненням зберегти її унікальність. Т. Фопель пов'язує етнокультурну компетентність з шанобливим ставленням до інших людей, зі здатністю «гармонійно співіснувати з людьми інших культур, мов та релігій, бути готовими долати забобони та йти на компроміси» [4].

Уліщенко В. етнокультурну компетентність визначає як *інтегральну властивість особистості сприймати специфічні етнічні картини світу,*

національно-ціннісні духовні смисли, характери, особливості ментальності українців, віддзеркалені в художніх творах різних видів мистецтва, усвідомлювати роль і місце цих творів у світовій культурі [3].

Зазначаючи особливості етнокультурну компетентність викладача вокалу серед наведених наукових тверджень важливо підкреслити роль освіти і педагогіки у контексті створення належних умов для формування читацької культури, духовно-ціннісних орієнтацій та задоволення естетичних потреб. І в цьому орієнтирі певною мірою відіграє бібліотечна педагогіка.

Основою кожної бібліотеки є книжки, що мають як інформаційний, так і виховний аспект. Бібліотечна педагогіка – це особливий міждисциплінарний розділ бібліотекознавства, що формується на основі синтезу з педагогікою. Предметом цієї науки є педагогічні аспекти бібліотечної діяльності, базисом – книжка, читач. Її сутнісними аспектами були й залишається свобода спілкування бібліотекаря з читачем, постійний моніторинг його інтересів, рекомендації щодо кращих книжок, відсутність домашніх завдань, постійна допомога в пошуку відповідей на різноманітні запитання [2]. Проблеми бібліотечної педагогіки досліджували педагоги, бібліотекознавці: А. Айзенберг, Х. Алчевська, А. Ванєєв, Д. Балака, Н. Збаровська, І. Тихомирова.

Вдосконалення навчання і вмінням користуватись книжкою молоді як складової бібліотечної педагогіки можливе лише в тісній співпраці викладача, бібліотекаря та здобувача. В основу бібліотечної педагогіки покладено основні принципи роботи з книжкою, підручником. Бібліотечна педагогіка присутня сьогодні в усіх видах діяльності здобувачів, сприяє цілеспрямованому інтересові читачів, відкриває доступ до знань та інформації. На сучасному етапі виховання культури читання є складовою формування в користувачів навичок інформаційної культури (пошук, аналіз, синтез інформації, узагальнення та правильне оформлення).

Одним із основоположників бібліотечної педагогіки вважається І. Кант. Він дослідив теоретичну складову понять «культура», «пізнання», «творчість», «просвіта», «виховання», «навчання». Багато уваги приділяв читанню й написанню книжок, роботі в бібліотеці. Виділив феномен „читаюча публіка», тобто розумна аудиторія, до якої варто апелювати, ставити запитання. Книжка, на його думку, є фізичним витвором, зверненням видавця до публіки.

Д. Балака розглядає бібліотечну педагогіку як науку про „організований вплив книжкою й через книжку, що має три чинники: читача, книжку й організацію книжок». Він робить висновок про те, що бібліотека завжди здійснювала й реалізовувала практичні завдання всіх педагогів, вона є початком і кінцем всієї педагогіки. Бібліотечна педагогіка – це система роботи у взаємозв'язку – читач-книга, книга-читач. У контексті бібліотечної педагогіки

основними складовими цієї науки є: вихованець-читач, виховне оточення, зміст книжки або прочитаного, їх взаємодія [1].

Даний підхід тісно взаємопов'язаний з попереднім (забезпечення системного вивчення художньої інформації) оскільки комунікативна функція у процесі забезпечення етнокультурологічного середовища дає можливість художнього полісуб'єктного спілкування через засоби навчання та виховання етнокультурологічного середовища у процесі вокальної підготовки, що дає можливість забезпечити формування етнокультурної компетентності майбутніх викладачів вокалу у контексті освіти і бібліотечної педагогіки.

Список використаних джерел

1. Балика Д. Бібліологічна педагогіка / Д. Балика. – Київ, 1928. – 14 с.
2. Бородин В. А. Теория и технология читательского развития в отечественном библиотековедении: монография: в 2 ч. / В. Бородин. – Москва: Шк. б-ка, 2006. – 336 с.
3. Філософський енциклопедичний словник / гол. ред. В. І. Шинкарук. – Київ: Атрис, 2002. – 742 с.
4. Хоружа О.В. Етнокультурна освіта в системі фахової підготовки майбутнього вчителя музики / О.В.Хоружа // Наука і молодь: збірник праць щорічної науково-практичної конференції студентів та молодих учених, м. Київ, 18 квітня 2008 р. – Київ: Міжгалузевий інститут управління, 2008. – Вип. 3. – С. 14-16.

УДК 028.02:82(043.2)

СКРИПИНЕЦЬ Т. Ю.,
ПРОКОПОВИЧ Л. С.,
Мукачівський державний університет

РОЛЬ ЧИТАЧА В ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ ТВОРЧОСТІ

Одним із важливих факторів розвитку української літературної мови був і є читач, на якого орієнтується письменник чи мовець. Розглянемо деякі наукові розвідки вітчизняних і зарубіжних мовознавців, літературознавців, які торкаються цієї проблеми. О. І. Білецький зазначав, що «...читач не тільки об'єкт, він фактор літературного процесу, співучасник роботи письменника, який весь час думає про нього і веде з ним діалог» [1].

На роль постаті читача в художній творчості свого часу звертав увагу В. В. Виноградов, зазначаючи, зокрема, що «читач не тільки «читає» письменника, але і творить разом з ним, підставляючи в його твори все нові й нові змісти» [2, с. 8]. Як бачимо, з літературознавчого погляду думки різних вчених про роль читача в художній літературній творчості співзвучні.

Більш широко на матеріалі різних видів мистецтва розглядає зв'язок між задумом і твором автора та сприйманням твору адресатом О.М.Левідов у праці «Автор – Образ – Читатель» [3]. Дослідник виявляє зв'язок між письменником і читачем у літературі, митцем і глядачем в образотворчому мистецтві, зосереджуючи увагу на сприйманні художнього твору адресатом – читачем, глядачем, слухачем(музики).

Спеціально проблемі письменник – читач, зокрема їхній взаємодії в історії української літератури і культури, присвячені праці Г. М. Сивокиня, зокрема його монографія «Одвічний діалог», де автор відзначає, що орієнтація на читача і на сприймання художнього слова в українській літературі виступає діяльною силою взаємозумовленого розвитку творчості і її адресатів: «Кожна зміна в одній з цих двоєдиних складових частин, - зазначає автор, –так чи інакше зумовлює інші видозміни» [5, с. 75]. Г. М. Сивокінь характеризує тисячолітню історію взаємодії українського читача й письменника на широкому історичному тлі, однак і в цій та інших роботах цього вченого в основному характеризується проблема з погляду літературознавчого.

Можна назвати й ряд інших праць, що досліджують відношення письменник – читач, однак більшість із них розглядає, як уже зазначалось, літературознавчий аспект питання: як читач сприймає (і чи сприймає) художній текст, яким є читач тієї чи іншої епохи, якою мірою і в який спосіб письменник орієнтується на читача і на якого саме. Мовний аспект проблеми (читач – літературна мова), тобто якою мірою враховується мовна компетенція читача, як впливає мова художніх творів на формування цієї компетенції, як робота над мовою художніх творів впливає на стан і розвиток літературної мови, - предметом лінгвістичного дослідження виступає значно рідше. В історії літературної мови звичайно два чинники – письменник із його літературною діяльністю та його мова. До такої ж найважливішої ланки мовно-літературного процесу, якою є читач (другий учасник комунікації), звертаються порівняно рідко.

Існує велика література з лінгвостилістики й лінгвопоетики, проте мова художніх творів аналізується переважно стосовно самого твору як його іманентна властивість безвідносно до читачів і їхнього сприймання, наче читачем виступає переважно сам дослідник. Щоправда, останнім часом з'являються роботи, присвячені мовному образу світу і психічних особливостей письменника, однак знову-таки характеризується письменник і мова його твору, читач же залишається осторонь.

Проблемі читача значною мірою присвячена праця А. К. Мойсієнка «Слово в апперцепційній системі поетичного тексту. Декодування Шевченкового вірша, у якій дослідник слушно робить висновок, що

«індивідуально-авторська інформація не є ідентичною тій, яку отримує реципієнт при сприйманні художнього твору» [4, с.10]. Усе сказане свідчить, що проблема письменник – читач – літературна мова є актуальною і дедалі більше привертає увагу дослідників.

Мовний аспект цієї проблеми містить кілька питань: 1) на якого читача розрахована мова художнього твору; 2) як пливає мова художнього твору на мовну компетенцію читача; 3) як читач сприймає (і чи сприймає) мовні новації окремих письменників; 4) які мовні запити читацького кола. Цим колом питань проблема не вичерпується, але вже з них видно її актуальність і велике теоретичне й практичне значення.

Отже, для історії української літературної мови проблема письменник – читач – мова має особливе значення, що зумовлюються закономірностями історичного розвитку. При розгляді питання необхідно враховувати конкретні культурні й соціальні умови, у тому числі і мовну ситуацію в країні і стан самої мови. Такі питання потребують подальшого вивчення.

Список використаних джерел

1. Білецький О. І. Зібрання праць у 5-ти томах 1965–1965 / О. І. Білецький. – Київ: Наукова думка, 1966. – Т. 3.
2. Виноградов В. В. О теории художественной речи / В. В. Виноградов. – Москва: Высшая школа, 1971. – 240 с.
3. Левидов А. М. Автор – образ – читатель / А. М. Левидов. – Ленинград: Изд-во Ленинградского гос. ун-та, 1983. – 350 с.
4. Мойсієнко А. К. Слово в аперцепційній системі поетичного тексту. Декодування Шевченкового вірша: дис.. д-ра філол. наук: 10.02.01 / А. К. Мойсієнко. – Київ, 1997. – 354 с.
5. Сивокінь Г. М. Одвічний діалог (Українська література і її читач від давнини до сьогодні) / Г. М. Сивокінь. – Київ: Дніпро, 1984. – 254.

УДК 021.2:37.01:028.02:159.9(043.2)

СОРОЧУК М.М.,
Національний університет «Острозька академія»

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА БІБЛІОПЕДАГОГІКИ ТА БІБЛІОПСИХОЛОГІЇ

Сучасну культуру з її ускладнюючими проблемами освіти і зростаючими навантаженнями на психіку не можна уявити без уваги до бібліопсихології та бібліопедагогіки.

Область психології читання дуже велика: «читач - текст - автор» - так можна описати один з головних об'єктів вивчення бібліопсихології.

Визначаючи бібліопсихологію як науку синтетичну, Рубакін вказував на її зв'язок з природознавством, математикою, гуманітарними науками (суспільними, філософськими, історичними), з філологією і лінгвістикою, бібліографією і бібліологією, з прикладними науками і - головне - з психологією. У вивченні будь-якого тексту він виділяв «три найголовніших щаблі»: перший ступінь - вербальна бібліопсихологія - наука, яка вивчає «роздратування-збудження, виробленими на читача словами»; друга - інтервербальна бібліопсихологія - вивчає «психічні явища, що відбуваються в проміжках між сприйняттями окремих і сусідніх слів і скріплюють ці останні в одне ціле, яке називається фразою»; на третьому щаблі - суправербальної - «окремі слова тексту вже не розрізняються, а головна увага зосереджується на результаті сприйняття відразу декількох слів (фрази) і на їх перетворення в безсловесну думку, почуття, розумову картину або якість інше переживання». Але вивчення сприйняття не обмежується рівнем фрази: в полі уваги знаходиться також ефект, який викликається «цілим текстом, цілою книгою та літературою інтегрально» [1, с.112].

Термін «бібліологічна психологія», або «бібліопсихології» ввів в науковий обіг Н. А. Рубакін в своїх роботах «Психологія книжкового впливу», «Що таке бібліологічна психологія», «Бібліологічна психологія як теорія і практика книжкової справи».

Головним завданням теоретичної бібліопсихології є «з'ясування функціональної залежності бібліопсихологічного сприйняття від індивідуальних і соціальних особливостей суб'єкта», прикладної - «практичні шляхи для докорінного поліпшення творчої роботи, званої створювання, циркуляцією і утилізацією усного, рукописного і друкованого слова ». Як зауважує О.Л. Кабачек, істотне значення для більш конкретного вивчення механізмів сприйняття текстів мало подальший розвиток в ХХ столітті семіотики - вчення про знаки і знакові системи. Ті чи інші системи знаків, природні або створені штучно, розуміються як своєрідні "мови" з деякими загальними для них правилами.

Термін «бібліотерапія» запусив у вжиток Самюель Гротер. Бібліотерапія - міждисциплінарна наука про теорії та методики психологічного впливу на читачів / пацієнтів за допомогою спеціально підібраних творів друку.

Основним методом бібліотерапевтичного впливу є бесіда. Вона використовується як індивідуально в спілкуванні з пацієнтом, так і в спілкуванні з групою. Цей метод використовується і на початку контакту, при рекомендації спеціально підібраних пацієнтові творів для читання, і в спілкуванні бібліотерапевта після прочитання. Іншим варіантом методу бесіди є ведення пацієнтом щоденникових записів, написання анотацій, творів -

роздумів на прочитані книги. Суть цих методів полягає в переосмисленні того, що відбувається в житті пацієнта під впливом подій, що відбуваються з героями рекомендованих для прочитання творів. Сучасні бібліотерапевти використовують в роботі не тільки твори художньої літератури, а й інші види літератури: спеціальну літературу з медицини, психології, філософії. Метою рекомендації для прочитання такої літератури є розуміння пацієнтом неминучості конфлікту між реальним світом і суб'єктивним світовідчуттям, інтерес до життя забезпечує читання науково-популярних книг. Читання біографічних і автобіографічних творів забезпечує знайомство з характерами і долями відомих сильних особистостей [4, с. 54 – 57].

Один з провідних сучасних фахівців з області бібліотечної педагогіки І.І. Тихомирова, уточнюючи визначення предмета бібліотечної педагогіки, підкреслює, що педагогічні аспекти бібліотечної діяльності включають в себе в тій чи іншій мірі всі основні частини і функції загальної педагогіки. Бібліотечної педагогіці властива освітня функція, яку часто «називають просвітницької та пов'язують з подвижництвом як соціальним архетипом бібліотекаря». Виділяється навчальна функція (розробляються нині технології бібліотечної діяльності найбільше пов'язані з цією функцією бібліотеки). Важливою є виховна функція, оскільки бібліотека активно впливає на літературне і читацьке розвиток дітей. Реалізуючи названі види педагогічної діяльності в їх сукупності, бібліотекар сприяє формуванню соціально адаптованої і творчої особистості. На перше місце в бібліотечній діяльності як педагогіці співробітництва висувається спілкування з читачем [3, с. 50 – 67].

Список використаних джерел

1. Беспалов В. М. Библиопсихология Н. А. Рубакина: методологические и методические аспекты / В. М. Беспалов // Библиотековедение. – 2002. – № 3. – С. 80.
2. Библиопсихология. Библиопедагогика. Библиотерапия / отв. ред. Н. Л. Карпова, редкол.: Н. С. Лейтес, О. Л. Кабачек, И.И. Тихомирова. – Москва: Русская школьная библиотечная ассоциация, 2014. – 272 с.
3. Оганесян Н. Т. Библиотерапия как средство коррекции и регуляции психических состояний личности / Н. Т. Оганесян // Библиотековедение. – 2007. – № 4. – С. 54-57.

РУБАКІН М. О. ЯК ЗАСНОВНИК БІБЛІОПСИХОЛОГІЇ

У сучасній бібліотечно-інформаційній освіті важливо мати вичерпне уявлення про ту величезну просвітницьку роботу, яку здійснював визначний науковець, бібліограф, популяризатор читання та творець нового напрямку в науці – бібліопсихології – М. О. Рубакін. Його доробок має величезне значення для сьогодення і майбутнього, що підкреслюється в чисельних дослідженнях, як українських (Ж. Романченко, Т. Новальська та ін.), так і зарубіжних авторів (А. Соколов, Ю. Столяров та ін.).

Справою всього життя М. О. Рубакіна стала розробка теорії бібліологічної психології, положення якої були оприлюднені у 1922 р. у двотомній праці французькою мовою «Вступ до бібліологічної психології». Пізніше, в 1929 р. в Радянському Союзі була опублікована ґрунтовна праця «Психологія читача і книги. Короткий вступ в бібліологічну психологію», яка мала успіх та розійшлася великим накладом за кілька місяців.

При визначенні ролі і місця читача в книжковій справі М. О. Рубакін, виходив з гуманістичних поглядів, утверджуючи цінність кожної читацької особистості, її право на самовизначення і вільний розвиток. Для нього читач – суб'єкт, вектор активності якого повинен бути спрямований на самого себе. Він повинен сам формувати свій світогляд, досягати за допомогою читання власних цілей своїми силами, вибирати і оцінювати книги відповідно до власних потреб і запитів [3, с. 4].

Серед головних факторів книжкової справи – читача, автора і книги – М. О. Рубакін виділяв першого і наполягав на його верховенстві, так як роль інших факторів, з точки зору вченого, з'ясовується обов'язково за допомогою вивчення читача, сенс якого бачав не тільки в теоретичних цілях, які допомагають краще зрозуміти суспільне життя, але і в суто практичних – щоб приймати обґрунтовані рішення про видання, їх тематику, читацьку та цільову адресу, мову, поширення та рекомендації книг з урахуванням соціологічних і психологічних особливостей читача.

Рубакін М. О. визначив бібліопсихологію як «психологію книжкової справи в процесі її еволюції і диссолюції, тобто розвитку і занепаду, в зв'язку з умовами навколишнього соціального середовища – місця і часу» [2, с. 40]. Об'єкт бібліопсихології М. О. Рубакін визначав так: 1) процеси створення цінностей друкованого, рукописного і усного слова; 2) процеси їх циркуляції в

соціальному середовищі; 3) процесі їх утилізації [4, с. 26]. Говорячи сучасною мовою, маються на увазі творчість і комунікація. На основі ретельного аналізу праць М. О. Рубакіна, сучасний дослідник А. Соколов відзначає, що об'єктом його бібліопсихології є не книжкова галузь індустріальної цивілізації, а духовна сфера людини і людства в цілому, що включає раціональні, емоційні, вольові процеси, які традиційно вивчаються психологією, і процеси комунікації і творчості, що вивчаються в наші дні культурологією [5]. Саме цю сферу М. О. Рубакін називає «книжковою справою» і пов'язує з нею «об'єктивні закономірності» бібліопсихології. Для виявлення цих закономірностей він радить «зібрати, систематизувати, використовувати, по-перше, дані природознавства і математики, по-друге, дані гуманітарних (суспільних, філософських, історичних) наук, по-третє, дані філології та лінгвістики, по-четверте, дані бібліографії і бібліології, по-п'яте, – різних прикладних наук, нарешті, по-шосте, – всіх галузей сучасної психології» [4, с. 39]. Таким чином, бібліопсихології інтерпретується М. О. Рубакіном як узагальнююча метатеорія, що виявляє основні закономірності комунікації і творчості в духовній сфері людини і людства, що дає підстави А. Соколову пропонувати застарілу бібліопсихологію перетворити в ноокомунікологію [5].

Рубакін М. О. вважав, що бібліопсихологічна концепція дає змогу виявляти найскладніші психічні (інтимні) переживання читача – залежно від характеру, темпераменту, типу, складу розуму та мислення, переважаючих емоцій, здібностей та активності чи пасивності, оскільки книга є не передавачем авторських переживань читачу, а збудником у читача власних переживань [1]. Микола Олександрович також звертав увагу на необхідність вивчення психічного типу автора, який написав книгу. Він зауважував, якщо психічні типи читача і автора збігаються, то читач краще сприймає і розуміє книгу.

Теорію бібліотечної психології М. О. Рубакіна активно підтримували за кордоном, сам він був директором створеного ним Міжнародного інституту бібліологічної психології в Лозанні (Швейцарія). Та й в СРСР в 20-х рр. ХХ ст. його праці видавались і розходились великими тиражами. Однак вже в наступне десятиліття всі бібліографічні і книгознавчі товариства та інститути припинили своє існування, а бібліопсихологію оголосили псевдонаукою. Під жорна політичних репресій потрапили багато бібліотекознавців – як тих, хто щиро поділяв ідеологічні цінності комуністичної доктрини, так і тих, хто чесно працював, прагнучи виробити об'єктивне знання; неугодами виявилися вихідці як з заможних верств суспільства, так і з найбіднішого селянства. Від цькування не рятувало і проживання в Швейцарії, куди М. О. Рубакін емігрував у 1907 році, рятуючись від переслідування царської влади за участь у революції

1905–1907 рр. В Радянському Союзі його представляли головним ідеологом буржуазного книгознавства. У 1936 р. він поділився з М. М. Сомовим своїм розчаруванням: «бібліопсихологія ... повинна перш за все послужити ... не інакше як трудящим класам СРСР. ... вийшло не так: бібліопсихологія була оголошена поза законом, і кожен бажаючий і небажаючий був запрошений мати «честь» її то паплюжити, то цькувати, то запльовувати за всіма правилами і згідно своєї і чужої підлості. А наука-то взяла та й пішла розповзатися всіма континентами, навіть ятого, їй-богу, не очікував» [6].

Ліквідація бібліопсихології як напряму і перехід М. О. Рубакіна до числа напівзаборонених авторів відкинули дослідження цієї проблематики на десятиліття. Однак, в контексті сучасного клієнтоорієнтованого підходу до обслуговування користувачів бібліотек доробок М. О. Рубакіна як ніколи актуальний – автор концепції бібліопсихології залишається першим науковцем, якому не був байдужий читач, його емоції, потреби, смаки, інтелектуальний та духовний рівень. Вперше читання було осмислено як психологічний і соціально-психологічний феномен і процес.

Список використаних джерел

1. Романченко Ж. Теорія бібліологічної психології / М. О. Рубакіна // Бібліотечний вісник. – 2008. – № 4. – С. 15–18.
2. Рубакін Н.А. Библиологическая психология / Н.А. Рубакін. – Москва: Академический Проект: Трикста, 2006. – 800 с.
3. Рубакін Н.А. Письма к читателям о самообразовании. Избранное: в 2 т. / Н.А. Рубакін. – Москва, 1975. – Т. 2. – С. 3–126.
4. Рубакін Н.А. Психология читателя и книги / Н.А. Рубакін. – Москва: Книга, 1977. – 264 с.
5. Соколов А.В. Библиопсихология и ноосфера / А.В. Соколов // Библиотековедение. – 2017. – Т. 66, № 4. – С. 378–385.
6. Столяров Ю. Н. Черные страницы советского книговедения (по материалам переписки Н. А. Рубакина и Н. М. Сомова). Ч. 1. / Ю. Н. Столяров // Научные и технические библиотеки. – 2018. – № 2. – С. 65–79.
7. Столяров Ю. Н. Чёрные страницы советского книговедения (по материалам переписки Н. А. Рубакина и Н. М. Сомова). Ч. 2. / Ю. Н. Столяров // Научные и технические библиотеки. – 2018. – № 3. – С. 81–95.

ХУДИК С. Б.,
ШАТРОВА М. Б.,
Рівненський державний гуманітарний університет

*БІБЛІОТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ
КУЛЬТУРИ ЧИТАЧА В БІБЛІОТЕЦІ
(НА ПРИКЛАДІ ПЕРЕГІНСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ ДЛЯ ДІТЕЙ РОЖНЯТІВСЬКОЇ ЦБС
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)*

Пріоритетним напрямом роботи бібліотеки є пошук оптимальних форм і методів формування інформаційної культури читачів, що є важливою умовою підвищення рівня результативності популяризації книги, розвитку культури читання, залучення користувачів до активного використання різноманітних джерел інформації.

У ХІХ — на початку ХХ століття прогресивні педагоги Ф. Буслаєв, В. Водовозов, В. Острогорський, В. Стоюнін, І. Огієнко та інші запропонували своє бачення шляхів розвитку читацької діяльності школярів [1, 2].

Зацікавити дітей книгою, як джерелом інформації — це лише одна сторона справи. Інша, не менш важлива, — формування культури читання, розвиток художнього смаку, літературна освіта. Сучасний стан інформатизації українського суспільства вимагає посиленої уваги до формування культури читання у дітей як складової загальної культури особистості.

Метою нашого дослідження було визначити найперспективніші методи і прийоми роботи у формуванні інформаційної культури читача у Перегінській бібліотеці для дітей Рожнятівської ЦБС Івано-Франківської області.

В процесі дослідження було розроблено спеціальну методику виховання культури читання в Перегінській бібліотеці для дітей Рожнятівської ЦБС. Вона заключалася у впровадженні та використанні інноваційних форм і методів бібліотечної роботи.

Сьогодні наша бібліотека — це комфортний, обладнаний новітніми технологіями інформаційний центр, місце спілкування і відпочинку. Бібліотека стала більш зручною для користувачів: із зонами читання та відпочинку, з обладнаними місцями для дітей та батьків, інформаційною зоною.

Хотілося б звернути увагу на оформлення інформаційного простору бібліотеки. Книжкові виставки, які ми пропонуємо дітям є яскравими і незвичними, приваблюють цікавими назвами, ілюстраціями та зверненнями.

Вся проведена масова робота у досліджуваній бібліотеці спрямована на виховання культури читання дітей. В роботі використовувались такі форми

роботи: брейн-ринги, різноманітні турніри, бесіди за круглим столом, години спілкування, години-скорботи, вікторини, експрес-інформації, біо-інформини, літературні свята, 5 хвилин з мистецтвом, голосні читання, бібліотечно-бібліографічні уроки.

Бібліотекою розроблено **проект „Канікули + Бібліотек@”**. метою якого є створення умов для творчої самореалізації дітей селища та забезпечення їх потреб у сфері самоосвіти, відпочинку й дозвілля під час шкільних канікул.

Розроблено і проведено систему заходів

Час реалізації Проекту - період шкільних канікул:

- зимових (січень) - програма **«Зимові дива»**,
- весняних (березень) - **«У світ дитинства через книгу»**,
- літніх (червень-серпень) - **«У книг нема канікул»**,
- осінніх (листопад) - програма **«Осінні фантазії»**.

В процесі роботи були виконані поставлені завдання: створення умов для самореалізації користувачів; творчий розвиток та розкриття їхніх талантів; об'єднання навколо бібліотеки дітей різних уподобань; організація цікавого, культурного дозвілля; пропаганда та реклама різноманітних форм та видів дозвілля; сприяння процесу комунікативної діяльності; обмін досвідом при проведенні змістовного дозвілля; підняття престижу бібліотеки та виховання культури читання під час проведення різних заходів.

З метою виявлення дієвості розробленої методики в Перегінській бібліотеці для дітей Рожнятівської ЦБС проводився констатувальний експеримент. Дослідження проводилось у вигляді анкетування, яке містило шість запитань. Опитування проходило в два етапи: до застосування спеціальної методики та після проведення комплексу інноваційної роботи. Всього взяло участь 114 респондентів.

Провівши анкетування ми експериментально довели дієвість розробленої системи заходів, адже показники другого опитування суттєво відрізняються від попереднього.

На перше питання «Яку роль відіграє книга у твоєму житті» 57 респондентів відповіли — велику роль, 46 — першочергову. Лише незначна кількість віднесли книгу до другорядної ролі. Це свідчить про те, що більшість із них стали активними читачами.

На запитання «Книга повинна стати для тебе...» діти відповіли позитивно, про що свідчать хороші показники: «другом, наставником і мудрим учителем» — 56, «учителем, наставником» — 48. Діти почали цінувати книгу, відчувати в ній щоденну потребу.

Після використання у бібліотечній роботі інноваційних форм і методів

роботи, у дітей значно підвищився інтерес до читання, до книги, почала формуватися культура читання.

Отже, інноваційна робота проведена в Перегінській бібліотеці для дітей Рожнятівської ЦБС дала позитивний результат, про що свідчить результат соціологічного дослідження, висвітлений у таблицях діагностики читацького інтересу та культури дітей. Також зроблено висновки щодо прогалин із досліджуваної проблеми та запропоновано шляхи їх усунення.

Перегінська бібліотека для дітей Рожнятівської ЦБС планує продовжувати діяльність арт-студії «З Україною в серці». Ми розробили інноваційні програми для розвитку культури читання: «Я читаю книгу...», «Книжковий період», «Читаю — значить, живу!», «Читаюча людина — успішна людина», «Канікули без книги — літо без сонця» та ін.

Основним завданням цих програм — підняти престиж дитини, читача юнацького віку — любителя читання, стимулювати їх до читання, довести цінність їх особистостей передусім як читачів.

В системі освіти вводяться нові програми, технології навчання, а, отже, головним залишається вміння дітей навчатись, виховати інформаційну культуру, практично думати, шукати та переробляти необхідну інформацію. І все це відкриває нові можливості для роботи Перегінської бібліотеки для дітей. Бібліотека повинна сьогодні стати життєво важливим компонентом освіти та виховання.

Тільки те суспільство, яке читає, є суспільством, яке може мислити. Кругозір дитини, його освіченість, вихованість, в першу чергу, формуються в бібліотеці. І дитяча бібліотека грає в цьому саму активну роль.

Список використаних джерел

1. Тимошенко І. В. Вивчення читачів та читання в Україні у 20-ті роки ХХ століття / І. В. Тимошенко // Бібліотека. Інформація. Суспільство: зб. наук. пр. за мат. наук. – практ. конф. УБА. – Київ, 1998. – С. 73–78.
2. Мозгова В. П. Бібліотеки ліцеїв України: становлення та розвиток (XIX—XX ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.08 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» [Електронний ресурс] / В. П. Мозгова. – Режим доступу: <http://webcache>. (дата зверення 10.08.2021).

ЧЕРНІГОВЕЦЬ Т.І.,
Рівненський державний гуманітарний університет,
МІСПЮК-ШУМІК А.І.,
Опорний заклад середньої освіти «Камінь-Каширський ліцей № 1
ім. Євгена Шабліовського» Камінь-Каширської міської ради Волинської обл.

*БІБЛІОТЕКА ЯК ОСЕРЕДОК ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ КРАЄЗНАВСТВА
СЕРЕД МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ*

Актуальність нашого дослідження обумовлена проблематикою прилучення дітей молодшого шкільного віку до пізнання краєзнавства (вивчення своєї малої Батьківщини, її історії, географії, культури, мистецтва тощо). Це в однаковій мірі актуально як для урбанізованих територій так і традиційних, де побутують певні пласти дитячої культури, обрядів, звичаїв, святкових традицій. Таку місію в повній мірі реалізують бібліотеки (шкільні та публічні).

Тому бібліотечне краєзнавство є предметом наукових пошуків вітчизняних фахівців: Н. Кушнарєнко, О. Купіної (бібліотечне краєзнавство), Прохорової В. (бібліотечне краєзнавство як фактор збереження історії рідного краю), І.Ціборовської-Римарович, В.Ярошук (бібліотечне краєзнавство Волині), О. Мартюшової (нетрадиційні форми краєзнавчої роботи публічних бібліотек). Однак роль бібліотек у краєзнавчій роботі з молодшими школярами вивчені недостатньо, що й обумовило нашу зацікавленість.

Нормативною базою цієї роботи є Положення «Про краєзнавчу роботу бібліотек системи Міністерства культури і мистецтв України» (Наказ №314 від 11.06.96 р.) [1]. Вона характеризується як процес виявлення, збирання та організація користування інформацією про певну місцевість (край), формування, зберігання та використання фондів краєзнавчих документів; поширення краєзнавчих знань, популяризацію краєзнавчих ресурсів... В. Прохорова краєзнавчу діяльність характеризує як таку, що «сприяє збереженню духовних і культурних цінностей народу та організацію на цій основі національного виховання дітей і молоді, формування культурного середовища» [2].

Аналіз бібліотечної практики свідчить, що бібліотеки регіону стали осередками не лише акумуляції (нагромадження краєзнавчої інформації), але й широкої краєзнавчої роботи (у нашому дослідженні з молодшими школярами).

Вона реалізується з урахуванням психолого-педагогічних особливостей віку школярів (6 – 11 років). Їх характеризує пізнавальна активність,

емоційність, естетичне ставлення до навколишньої дійсності, доброзичливість, дружелюбність, тому найбільш дієвими є мотиви поведінки, що базуються на основі позитивних переживань. Краєзнавча діяльність у цьому контексті співзвучна з потребами школярів і на цій основі бібліотеки організують роботу з ними. Проаналізуємо найбільш поширені форми.

Дієвими серед них є краєзнавчі гуртки, об'єднання, клуби за інтересами. Це групові форми роботи, специфіка яких – у колективній творчості школярів в межах спільного інтересу. Мета спільної роботи – збагачення знань дітей з краєзнавства шляхом прилучення їх до пошукової діяльності, систематизації зібраного матеріалу, а також відтворення обрядів, ігор, пісень). Це сприяє формуванню у дітей почуття любові до свого краю, шанобливого ставлення до його історико-культурної спадщини, відзначає О. Купіна [3]. Таку мету реалізує народознавчий гурток «Світлячок» бібліотеки с. Яринівка Сарненського р-ну Рівненської обл. В програмі гуртка – вивчення історії села, святкових традицій, ігор, дитячого фольклору. Презентація матеріалів відбувається на ігрових програмах, святкових дійствах, етнографічних виставках.

Ефективними формами краєзнавчої роботи з молодшими школярами є пізнавально-ігрові: вікторини, аукціони, конкурси, ринги, ігрові програми, квести («Волинь – край голубих озер», «Полісся - земля древлянська»).

Конкурси та ринги передбачають змагання (знавців казок, переказів, легенд, назв населених пунктів, колядок, веснянок тощо) рідного краю.

Художньо-масові форми яскраво представляють гостини, ярмарки, фестивалі, свята, інсценізації. Розглянемо їх.

Краєзнавчі гостини – комплексна форма спілкування та розваг дітей на основі традиційних посиденьок дорослих, дитячих забав та комунікативних форм. Їх можна приурочувати до свят православно-народного календаря («Погостини у дванадцяти місяців»), родинних свят «Бабусина світлиця», «Дідусева криниця»).

Свято – тематична художньо-масова акція, що за структурою та змістом являє комплексне дійство, побудоване на краєзнавчому матеріалі. Місцем проведення свят можуть бути відкриті площадки або просторі приміщення. Прикладами свят досліджуваної проблематики є: свята хліба, пісні, мови, казки, ігор, рослинних символів (свято калини, квітів, гарбуза), пір року (свято осені).

Фестиваль – масове художнє дійство, що передбачає огляд досягнень у галузі краєзнавства (народної творчості). Вони бувають інтегрованими (фестиваль дитячого фольклору) чи популяризують один жанр (фестиваль ігор, танцю, новорічного фольклору, вишивки тощо).

Фольклорний ярмарок – художньо-масова акція з метою продажу виробів декоративно-ужиткового мистецтва та популяризації різних жанрів

дитячого фольклору шляхом організації ігрових аукціонів, сюжетних забав, конкурсів. Ярмарки бувають тематичні («Весняна») чи загальні («Фольклорний ярмарок розваг» тощо).

Інсценізація – постановка фольклорних творів (казок, легенд, переказів, сюжетних обрядових дійств) за допомогою засобів театралізації. Така форма роботи є досить ефективною, тому що сприяє залученню дітей до творчої діяльності в межах краєзнавства.

Отже, краєзнавча робота бібліотек є важливим напрямом етнічного та національного виховання молодших школярів як продовжувачів історико-культурних традицій народу.

Список використаних джерел

1. Про краєзнавчу роботу бібліотек системи Міністерства культури і мистецтв України: Наказ №314 від 11.06.96 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lib.if.ua/spec/n_kray.html
2. Прохорова В. Бібліотечне краєзнавство як фактор вивчення та збереження історії рідного краю [Електронний ресурс] / В. Прохорова. – Режим доступу: <http://kiliya.od.ua/articles/details/1346>.
3. Купіна О. Бібліотечне краєзнавство: традиційні та інноваційні аспекти (консультація) [Електронний ресурс] / О. Купіна. – Режим доступу: <http://uadocs.exdat.com/docs/index-185108.html>.

УДК027.8:37.091.4(477.83/.86)(043.2)

ШЕРШУН Я.С.,
ПРОКОПОВИЧ Л. С.,
Мукачівський державний університет

ШКІЛЬНІ БІБЛІОТЕКИ В КОНТЕКСТІ СИСТЕМИ ОСВІТИ ГАЛИЧИНИ ТА РЕЦЕПЦІЇ ІВАНА ФРАНКА

Аналіз публікацій Івана Франка про шкільні бібліотеки, про читання молоді загалом дає підстави стверджувати, що Іван Франко не стояв осторонь педагогічних процесів в Галичині, вивчав історію та стан національної школи, цікавився проблемами виховання молоді. Зокрема, письменник є автором таких наукових розвідок: «Що коштують наші школи?», «Народне шкільництво в Галичині», «Наші народні школи і їх потреба», «Ученицька бібліотека у Дрогобичі», «Ревізія шкільних бібліотек». Зупинимося на трьох останніх.

Зазначимо, що значне місце у творчості І.Франка займає позакласне читання у дітей. У статті «Ученицька бібліотека у Дрогобичі» письменник аналізує навчально-виховну роботу, у тому числі книжковий фонд шкільної бібліотеки. Щодо поділу книг за мовою видання, то книг українською мовою в

бібліотеці нараховується 138, польською –19, німецькою – 67. Щодо змісту, то дуже мало книг з історії, етнографії, природознавства, економіки, статистики. Кожен член товариства відвідав бібліотеку в середньому чотири рази на рік, прочитав 6-7 книжок з позашкільної програми, найбільше прочитав белетристики і поезії. Це твори Івана–Нечуя Левицького, Тараса Шевченка, Марка Вовчка, Шіллера, Байрона. Шкільна тогочасна система освіти забороняла учням читати «всякі книжки», крім шкільних і таких що випозичаються з гімназійної бібліотеки, а також шукати «способів до такого розвитку поза системою. До того ж переважна більшість гімназійних бібліотек бібліотекою відзначалася недостатньою кількістю книжок українською мовою, підручників [2, с. 36]. У статті «Ревізія шкільних бібліотек» описує страх австрійської і галицької поліції від читання прогресивних письменників. Шкільні бібліотеки для австрійського міністерства освіти були справжнім страховищем. Деякі учителі і учительські колективи взяли за вказівкою шкільних рад до копіткої і компрометуючої роботи вилучення, цензурування творів Міцкевича, Гете, Шевченка, Словацького «викидання з бібліотек найневинніших речей, які виявляють єдино вільні думки, що де не де виходять за рамки «слимачного» горизонту т.зв. шкільної програми». Вчителям заборонено передплачувати предзначений для них педагогічний журнал «Школа і дім», який виходив німецькою мовою, – зауважував І. Франко [3, с. 34].

Ознайомившись зі станом шкільних бібліотек, статистичними даними зробивши кількісний та якісний аналіз, Франко прийшов до принципово важливих висновків. На його думку, шкільні бібліотеки потрібні, але сама система організації читання дітей не дає можливості розвивати їх читацькі інтереси. Письменник неодноразово підкреслював, що важливе значення має те, що дитина читає і як розуміє прочитане.

У статті «Таємні товариства молоді» Іван Франко з принципових позицій розглядає питання про позакласне читання «цензурування» літератури для учнів, чистку бібліотек, учнівські товариства, нагляд за учнями. Письменник зазначає, що питання відносно шкідливості читання книжок для молоді є темне і неоднозначне, як «кожна темна вода в небесних хмарах. Одним із головних принципів «шкідливості» літератури педагогам був принци «моральності». Читанню недозволених книжок краще запобігти і перешкодити, ніж краще за це, адже кожного учня «вабить саме те, що заборонену, закрите, а природна цікавість і жадаба знання не є такою великою провиною» [1, с. 152].

Формулюючи свої настанови про демократичне і гуманне виховання молоді, Франко висловлює важливі думки про психологічні особливості учнів, про педагогічний підхід до них у цьому процесі. Вважаючи, що психологія дає

найбільше матеріалу і найбільше вказівок для педагогіки або науки про виховання людини, Франко вимагав врахування психологічних особливостей дітей у процесі підбору літератури для опрацювання.

Список використаних джерел

1. Франко І. Я. Таємні товариства молоді / І. Я. Франко // Педагогічні статті і висловлювання / за ред. О. Дзевєріна. – Київ: Рад. школа, 1960. – С. 165–167.
2. Франко І. Я. Ученицька бібліотека в Дрогобичі / І. Я. Франко // Педагогічні статті і висловлювання / за ред. О. Дзевєріна. – Київ: Рад. школа, 1960. – С. 32–36.
3. Франко І. Я. Ревізія шкільних бібліотек / І. Я. Франко // Педагогічні статті і висловлювання / за ред. О. Дзевєріна. – Київ: Рад. школа, 1960. – С. 152–153.

ЗМІСТ

Веремчук О. В. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕРАПІЇ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ.....	3
Веремчук О. В., Галузінський Б. О. БІБЛІОТЕРАПІЯ ЯК НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК.....	6
Гасуляк С. Р., Прокопович Л. С. ВПЛИВ ТВОРЧОСТІ ІВАНА ФРАНКА НА ЧИТАЧА.....	9
Курило О.Й., Попович Н.Ф. БІБЛІОТЕРАПІЯ: ПОНЯТТЯ, ЗАВДАННЯ, ОСНОВНІ ЕТАПИ.....	11
Курило О.Й., Прокопович Л.С. БІБЛІОТЕКОТЕРАПІЯ ЯК НАПРЯМОК РОБОТИ СУЧАСНОГО БІБЛІОТЕКАРЯ	13
Марценюк М.О. ПСИХОЛОГІЧНІ ТА КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ МЕТОДУ МОВНОЇ ТЕРАПІЇ.....	15
Матвійчук О.Є. ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО МОДУЛЯ "БІБЛІОТЕЧНА ПЕДАГОГІКА" В ІНСТИТУТІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА.....	17
Матвійчук О.Є. ПОГЛЯД НА БІБЛІОТЕЧНУ ПЕДАГОГІКУ ЯК ОСВІТУ ЧИТАЧА (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ФОНДІВ ПЕДАГОГІЧНОГО МУЗЕЮ УКРАЇНИ).....	18
Мовчан К.М., Бондарєва Д.-Т. БІБЛІОТЕКА – АПТЕКА ДЛЯ ДУШІ.....	21
Мовчан К.М., Звірич О. БІБЛІОГРАФІСТИКА – ЗАСІБ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВЦІВ.....	22
Мовчан К.М., Козлік Р. БІБЛІОТЕРАПІЯ – ДУХОВНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ.....	24
Мовчан К.М. БІБЛІОТЕКИ І БІБЛІОТЕРАПІЯ НА ДОПОМОГУ КОРИСТУВАЧУ.....	26
Мовчан К.М., Теличко В. БІБЛІОПЕДАГОГІКА ЧИТАННЯ.....	28
Моргун А.В. ТЕРАПЕВТИЧНА КАЗКА ЯК ПРАКТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ СУЧАСНОЇ БІБЛІОТЕРАПІЇ.....	29

Попович Н. Ф. РОЛЬ ШКІЛЬНИХ БІБЛІОТЕК У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ.....	35
Попович Н. Ф., Баранська Л.Б. КАЗКОТЕРАПІЯ У РОБОТІ З ДІТЬМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	37
Попович Н. Ф., Стецик М.С. БІБЛІОТЕРАПІЯ У ДИТЯЧИХ БІБЛІОТЕКАХ.....	40
Постельжук О.М. РОЛЬ ШКІЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРИ ЧИТАННЯ УЧНІВ	42
Семенчук В. В., Прокопович Л. С. ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ВПЛИВ ЕЛЕКТРОННИХ КНИГОЗБІРЕНЬ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ В СУЧАСНОМУ МЕДІА ПРОСТОРІ	46
Симонян В.В. ЕТНОКУЛЬТУРА І КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ВОКАЛУ У КОНТЕКСТІ ОСВІТИ І БІБЛІОПЕДАГОГІКИ.....	49
Скрипинець Т. Ю., Прокопович Л. С. РОЛЬ ЧИТАЧА В ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ ТВОРЧОСТІ.....	51
Сорочук М.М. ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА БІБЛІОПЕДАГОГІКИ ТА БІБЛІОПСИХОЛОГІЇ.....	53
Трачук Л. Ф. РУБАКІН М. О. ЯК ЗАСНОВНИК БІБЛІОПСИХОЛОГІЇ.....	56
Худик С., Шатрова М.Б. БІБЛІОТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ЧИТАЧА В БІБЛІОТЕЦІ (НА ПРИКЛАДІ ПЕРЕГІНСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ ДЛЯ ДІТЕЙ РОЖНЯТІВСЬКОЇ ЦБС ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ).....	59
Черніговець Т.І., Місіюк-Шумік А.І. БІБЛІОТЕКА ЯК ОСЕРЕДОК ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ КРАЄЗНАВСТВА СЕРЕД МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	62
Шершун Я.Є., Прокопович Л. С. ШКІЛЬНІ БІБЛІОТЕКИ В КОНТЕКСТІ СИСТЕМИ ОСВІТИ ГАЛИЧИНИ ТАРЕЦЕПЦІЇ ІВАНА ФРАНКА.....	64

Електронне наукове видання

***БІБЛІОПСИХОЛОГІЯ, БІБЛІОПЕДАГОГІКА, БІБЛІОГРАФІСТИКА,
БІБЛІОТЕРАПІЯ В ОСВІТІ:
теорія і практика***

**Збірник тез доповідей I-ї Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції**

Головний редактор:	<i>Щербан Тетяна Дмитрівна</i>
Відповідальний за випуск:	<i>Прокопович Лідія Сігізмундівна</i>
Упорядкування та комп'ютерна верстка:	<i>Бабіля Марина Василівна</i>

Формат 60*84/16
Гарнітура Times New Roman
Умовн. друк. аркушів – 2,9

Адреса видавництва:
Мукачівський державний університет,
вул. Ужгородська, 26, м. Мукачево, Закарпатська обл., 89600,
тел./факс: (03131) 2-11-09. E-mail: rvc@mail.msu.edu.ua

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>